

Sammendragsrapport om folkehelsearbeidet i Rollag kommune

Geir Møller
Telemarksforsking

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Analysemodeller.....	4
3	Barnevennlige kommuner.....	7
3.1	Om prosjektet Barnevennlige kommuner.....	7
3.2	Resultatene.....	7
3.3	Anbefalinger fra UNICEF-Norge.....	11
3.4	Sammenfatning.....	12
4	Ungdomsskoleelever (ungdataundersøkelsen).....	13
4.1	Helse og trivsel.....	14
4.2	Helseatferd.....	16
4.3	Verdier og normer.....	18
4.4	Familie/foreldre.....	21
4.5	Venner og fritid.....	22
4.6	Miljø- skole.....	23
4.7	Miljøforhold – nærmiljø og fritid.....	24
4.8	Oppsummering.....	27
5	Hva sier innbyggerne - Tankefangst?.....	29
6	Strategier og prioriteringer.....	32
6.1	Oppsummering av undersøkelsene.....	33
6.2	Aktuelle strategier.....	33

1 Innledning

Bakgrunnen for denne rapporten er en forespørsel fra tre kommuner i Numedal om å oppsummere grunnlagsdokumenter som er utarbeidet i forbindelse med folkehelsearbeidet i kommunen. Oppsummeringen skal benyttes som grunnlag for planarbeidet i kommunene. De tre undersøkelsene som skal oppsummeres er:

- Ungdataundersøkelsen (2017)
- Barnevennlige kommuner (UNICEF)
- Numedal mitt lokalsamfunn

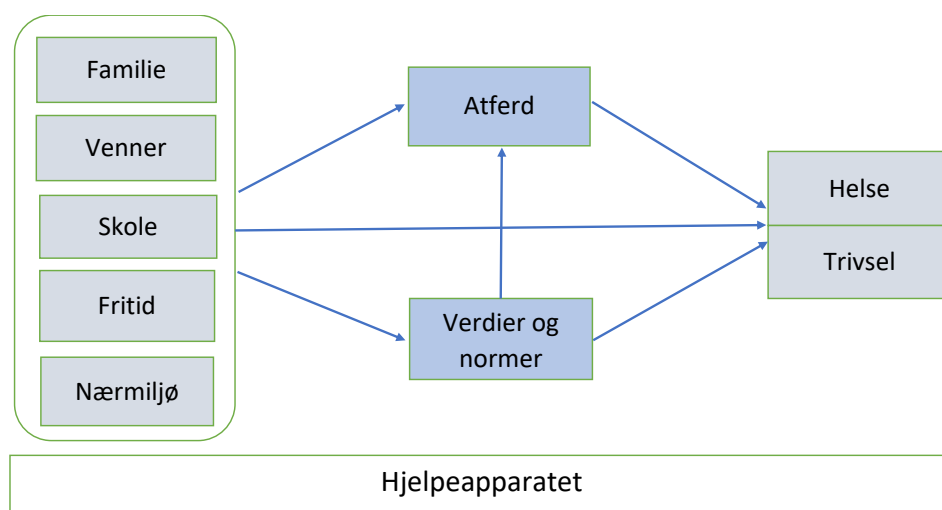
Ungdataundersøkelsen er en nasjonal undersøkelse som rettes mot ungdomsskoleelever og elever i videregående skole. Tematisk inneholder undersøkelsen spørsmål om både helse og trivsel; atferd; verdier og holdninger; familieforhold; og øvrige miljømessige forhold. Undersøkelsen ble gjennomført i alle kommunene i Buskerud i 2017. Prosjektet «Barnevennlige kommuner» gjennomføres i regi av UNICEF og har som formål å bevisstgjøre rundt barnekonvensjonen i norske kommuner. Prosjektet innbefatter flere delundersøkelser som tar for seg ulike oppvekstvilkår knyttet til Barnekonvensjonen. Undersøkelsen er rettet mot femåringer og 5. klassinger samt deres foreldre. Fra prosjektet «Numedal mitt lokalsamfunn» er det innhentet innspill fra ulike deler av befolkningen i Numedal ved hjelp av en «open space»-metode.

Det er ikke gjort noen vurderinger av metode eller kvaliteten på materialet som er samlet inn i de ulike undersøkelsene. Vi stiller heller ikke spørsmålstegn ved de anbefalingene og rådene som springer ut av de to prosjektene «Numedal mitt lokalsamfunn» og «Barnevennlige kommuner». Generelt er det imidlertid slik at de anbefalingene og rådene som gis vil bære preg av de temaene som tas opp og de metodene som er valgt.

Dette dokumentet inneholder i første rekke oppsummeringer av de tre datakildene nevnt over. I den siste delen av rapporten er har vi i tillegg beskrevet aktuelle strategier som kan tenkes å springe ut av analysene.

2 Analysemodeller

I denne delen har vi beskrevet to analysemodeller som brukes til hjelp for å oppsummere resultatene fra de tre undersøkelsene. Den ene kan betraktes som en økologisk modell (analysemodell 1). Denne legger til grunn at barn og unges helse påvirkes av omgivelsene (familie, skole, nærmiljø osv.), og at det er noen mellomliggende forhold som forklarer eller modererer denne sammenhengen. De mellomliggende faktorene er verdier og holdninger samt atferd. Den andre modellen kan betraktes som en økologisk utviklingsmodell (analysemodell 2). Denne legger også vekt på betydningen av omgivelsene, men legger til at faktorer tidlig i livet påvirker ulike typer utfall senere i livet, og spesielt mestring av overgangen til voksenlivet. Begge modellene inkluderer også det offentlige hjelpeapparatets rolle.

Figur 2.1 Analysemodell 1

Den første økologiske modellen foreslår for det første at det viktigste målet for arbeidet med barn og unge er helse og trivsel. Med trivsel menes da i hvilken grad den enkelte opplever å være tilfreds med livet generelt. Med helse menes den psykiske og den fysiske helsen.

Analysemodellen antyder at trivsel og helse påvirkes av tre hovedfaktorer: individuell atferd, kognitive faktorer og sosiale arenaer. Med individuell atferd menes her fysisk aktivitet, kostholdsvaner, bruk av rusmidler eller tobakk samt annen type atferd som f.eks. kriminalitet.

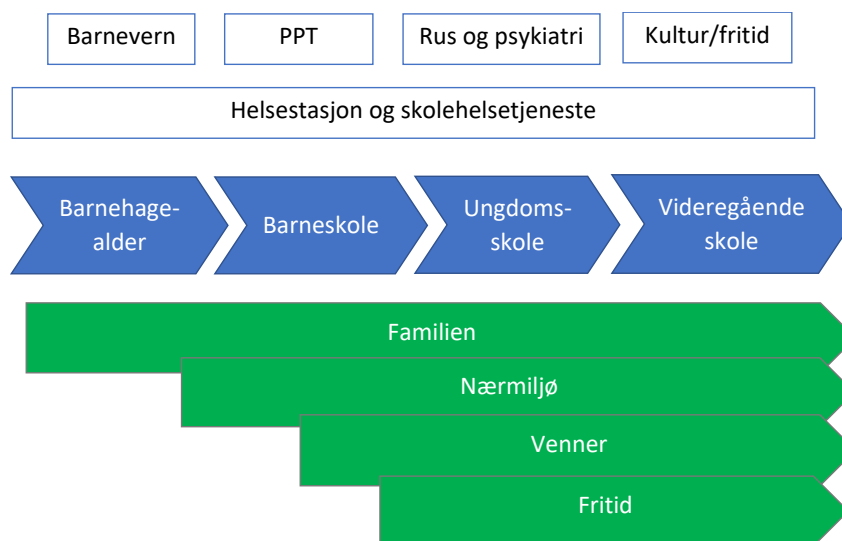
Holdninger og verdier menes ulike tankemessige oppfatninger og verdier som ungdom gir uttrykk for i undersøkelsen. Dette i motsetning til deres individuelle handlinger og til spørsmål som angår beskrivelse av ungdommens omgivelser. F.eks. kan dette dreie seg om hva som gir status, individuell mestringstro eller mer spesifikke holdninger til rus, kosthold etc.

Med sosiale arenaer menes de arenaene som ungdom inngår i sosialt fellesskap med andre. Vi skiller her grovt mellom fem typer: hjem, vennenettverk, skole, fritid og nærmiljø.

Modellen legger følgende forutsetninger til grunn:

1. Trivsel og god helse er et mål i folkehelsearbeidet overfor barn og unge.
2. Ungdommenes atferd påvirker deres helse og trivsel. F.eks. vil lite søvn gå ut over både trivsel og helsen. Atferden vil igjen være påvirket av familien og det sosiale miljøet for øvrig. F.eks. vil en familiesituasjon preget av mye rus, bidra til økt rusbruk blant ungdommene.
3. Ungdommenes verdier og holdninger påvirker helse og trivsel. F.eks. er det kjent at positive holdninger og mestringstro gir økt trivsel og bedre helse. Holdninger og verdier vil igjen være påvirket av det sosiale miljøet. F.eks. vil vennemiljøet kunne påvirke den enkelte ungdoms holdninger til bruk av rusmidler.
4. Verdier og holdninger vil påvirke de unges helseatferd. F.eks. vil ungdoms holdninger til bruk av rusmidler påvirke debutaldere for bruk av alkohol.
5. Egenskapene ved de sosiale arenaene som ungdom er en del av (dvs. alt fra familie, vennemiljø, fritidsarenaer etc.) påvirker trivsel og helse direkte, men også indirekte via ungdommenes atferd eller via holdninger og verdier.
6. Kognitive faktorer antas å være påvirket av sosiale arenaer, samtidig som det antas å påvirke ungdoms atferd.

Den andre modellen legger vekt på at tidsdimensjonen og det at forhold tidlig i barn og unges liv påvirker utfall senere i livet og spesielt hvordan de lykkes i overgangen til voksenlivet. Modellen bidrar dermed til å rette oppmerksomheten mot tidlige risiko- og beskyttelsesfaktorer samt på forebyggende virksomhet og tidlig innsats i kommunene.

Figur 2.2 Analysemodell 2

Modellen over viser tre sett av arenaer. I midten (blåfarget) finner vi barnehage og skole. Disse arenaene skal bidra til utvikling og læring hos barn og unge. Med utvikling menes at barn og unge tilegner seg allmennkunnskaper som gjør dem i stand til å møte sosiale krav og forventninger i samfunnet generelt (sosial kompetanse). Læring dreier seg på sin side om å tilegne seg de faglige kravene som stilles i de ulike fasene av oppveksten. Det er et mål at disse arenaene skal bidra til at barn og ungdom mestrer gjennomføringen av et skoleløp fra barneskolen og gjennom videregående skole.

Det andre settet av arenaer (grønne piler) befinner seg innenfor det vi kan kalle den private eller den frivillige sfæren. Dette omfatter familien, nærmiljøet, venner og fritidsarenaen. Spesielt familien og egenskapene ved denne antas å ha stor betydning for barn og unges mestringsevne. Etter som barnet blir eldre vil venner og fritid normalt spille en viktigere rolle som beskyttelsesarenaer.

Øverst i modellen finner vi ulike kommunale tjenester som skal støtte barn og unge i oppveksten. Dette er tjenester som er spesialisert på ulike områder, f.eks. helseforhold (helsestasjonen), omsorgsforhold (barnevernet) og læring (PPT). Men det kan også innbefatte tjenester som retter seg mot kommunens kultur og fritidsarenaer.

Dels vil disse tjenestene jobbe primærforebyggende og dels sekundærforebyggende. I tillegg til de nevnte kommunale virksomheter, vil kommunen også ha en viktig rolle i å utvikle eller skape sunne nærmiljø og aktive fritidsarenaer. Dette vil imidlertid involvere andre tjenester i kommunen enn de som er nevnt i figuren, ikke minst kommunal planvirksomhet.

Et viktig poeng med modellen er at den er faseinndelt. Det betyr at modellen legger til grunn at beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer i en tidlig fase, vil ha betydning for mestring i en senere fase. En god barnehage antas dermed å gi et godt grunnlag for å mestre barneskolen, en god barneskole gir igjen godt grunnlag for mestring av ungdomsskole og så videre. Et annet poeng med modellen er at den er økologisk, dvs. at barn og unges utvikling antas å være påvirket av omgivelser som familieforhold og andre miljømessige forhold. En del av disse omgivelsene vil også innbefatte barnehagen, skole og hjelpeapparatet for øvrig.

3 Barnevennlige kommuner

3.1 Om prosjektet Barnevennlige kommuner

Prosjektet «Barnevennlige kommuner» har som formål å kartlegge hvordan kommunene i Kongsbergregionen oppfyller barnekonvensjonen. Slik vi forstår det består prosjektet av to undersøkelser. Den ene kalles *kommunekartlegging* og omfatter en spørreundersøkelse rettet mot foresatte til 5-åringer i kommunen, elever i 5. klasse og deres foresatte, og frivillige/voksenledere. Spørsmålene i undersøkelsen omhandler ulike mål på rettighetene i barnekonvensjonen og er delt inn i seks ulike tema. Den andre undersøkelsen kalles *kommuneanalyse*. Denne rettes til kommunene som blir bedt om å gjøre en vurdering av syv ulike temaområder, herunder de seks temaene som inngår i kommunekartleggingen.

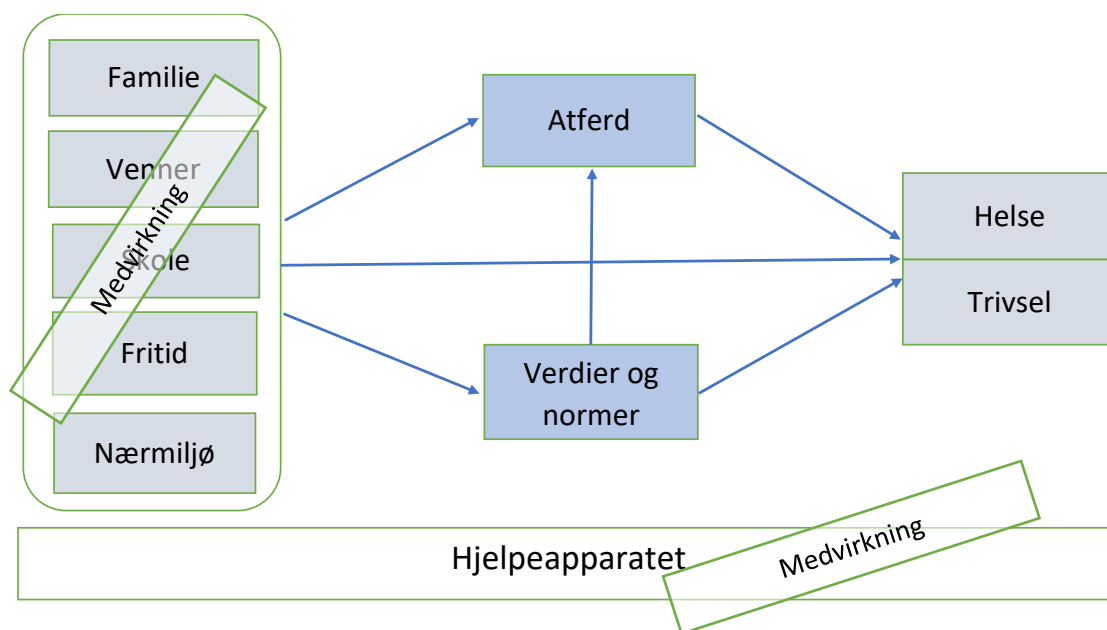
Følgende inngår i de sju temaområdene:

1. Deltakelse, medborgerskap og medbestemmelse: Barns rett til å bli og hørt i saker som angår det enkelte barn
2. Lek og fritid: Barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnet, i trygge omgivelser. Inkluderende og tilgjengelige arenaer for alle Barns mulighet for aktiv deltakelse i tilgjengelige omgivelser / fullverdig liv (funksjonshemmede og kulturelle minoriteter)
3. Trygghet, sikkerhet og beskyttelse: Trygge oppvekstvilkår (Trygghet mot misbruk, vold og mobbing. Tilgang til hjelp) Særlige beskyttelsestiltak - Beskyttelse mot narkotika og skadelig informasjon. Tilgjengelige tjenester og omsorgstilbud. Sivile rettigheter - Barns tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet, familieliv og privatliv
4. Helse og velferd: Tilgang til helsetjenester - Røykfritt miljø. Omsorg - Oppdagelse av ulike former for vanskjøtsel eller mishandling/ Tilgang til barneomsorgs-ordninger
5. Sosiale tjenester: Trygt hjem/ Levestandard - Tilgang til en adekvat bolig, et trygt hjem og tilstrekkelig levestandard
6. Inkluderende og trygt skolemiljø: Forholdet til lærer/ barnehagelærer og respekt for ulikhet i et beskyttende miljø
7. Helhetlige og koordinerte tjenester til barnets beste

3.2 Resultatene

De sju punktene som omtales i rapporten Barnevennlige kommuner, samsvarer langt på vei med analysemodellen vi har benyttet. Det andre strekpunktet i listen over (lek og fritid) samsvarer med boksen «fritid» i modellen under. Tilsvarende samsvarer det sjette punktet (skolemiljø) med boksen «skole». Det femte punktet (sosiale tjenester) er noe misvisende, men har tilsvarende innhold som boksen «familie» i modellen. Det fjerde punktet (helse og velferd) og det sjuende (helhetlige koordinerte tjenester) vil kunne relateres til hjelpetjenestene i modellen under.

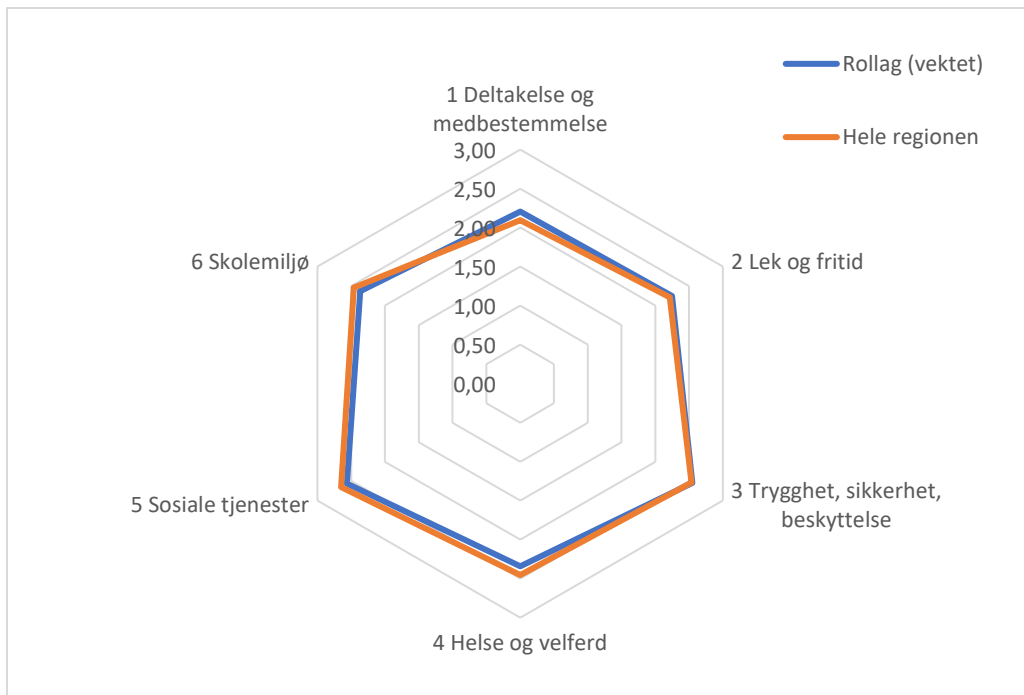
Ut over dette inneholder rapporten Barnevennlige kommuner temaene medvirkning og trygghet som vil dekke over flere av områdene i modellen. Trygghet og sikkerhet vil være naturlige egenskaper ved både familien, skolen og nærmiljøet. Medvirkning vil være egenskaper ved de samme arenaene, men spesielt knyttet til hjelpeapparatet og saker som gjelder enkeltindivider.

Samlede vurderinger

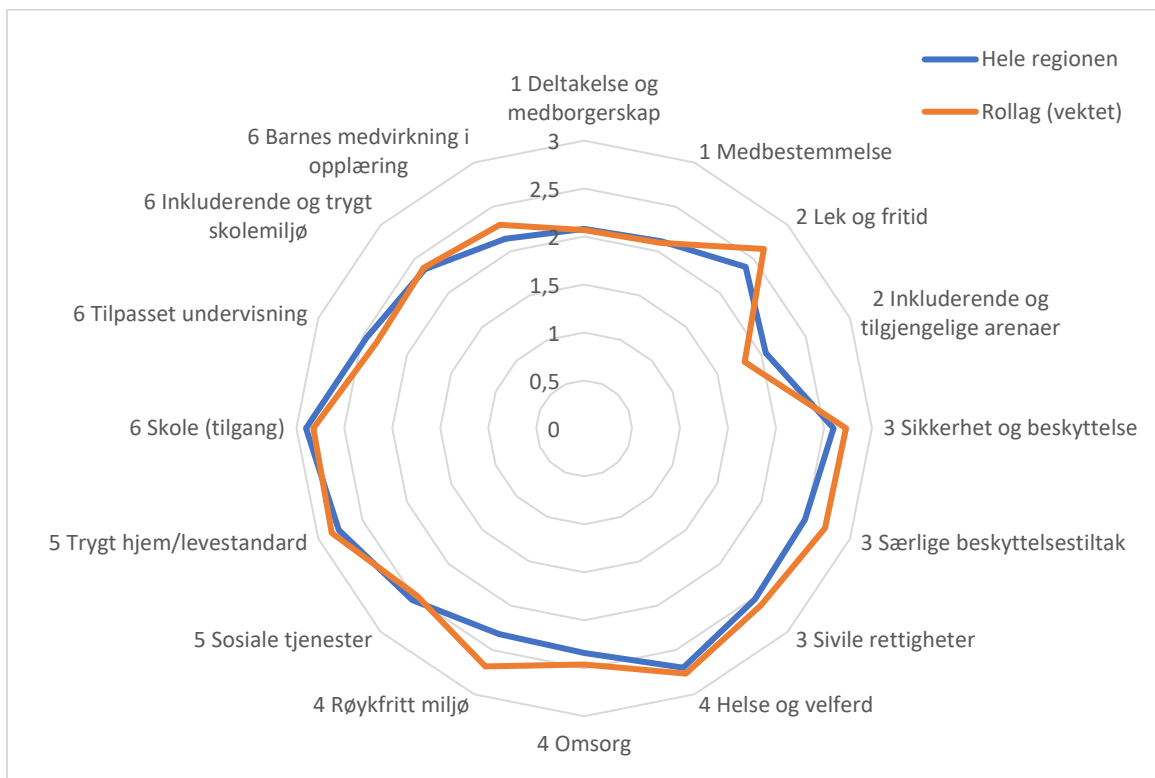
Innledningsvis har vi presentert resultatene samlet og i form av et edderkoppdigram med seks dimensjoner. I diagrammet sammenlignes Rollag med resultatene fra hele Kongsbergregionen. Tallgrunnlaget er beregnet på bakgrunn av oppsummeringsrapporten som er utarbeidet for kommunen. I denne rapporten fremgår det resultater for i alt 16 indikatorer. I diagrammet under er disse 16 indikatorene slått sammen til seks dimensjoner.¹

¹ De 16 indikatorene er slått sammen ved å beregne gjennomsnittsskår for de indikatorene som faller inn under de respektive seks dimensjonene. Det fremgår imidlertid ikke tydelig av rapporten Barnevennlige kommuner hva tallmaterialet viser. Vi har imidlertid forstått det slik at tallmaterialet bygger på en skala som går fra 0 til 3, der 0 er lavest skåre og 3 er den høyeste.

Figur 3.1 Samlet resultat på seks tema i analysen Barnevennlige kommuner

Figuren over oppsummerer resultatene fra kartleggingen gjennomført innenfor prosjektet Barnevennlige kommuner. Resultatene viser at Rollag kommune i liten grad skiller seg fra resultatene i de øvrige kommunene i regionen.

Figur 3.2 Detaljerte resultat fra i analysen Barnevennlige kommuner, Rollag

Medvirkning (1)

- I Rollag svarer *barna* mer positivt på spørsmål om deltakelse og medborgerskap enn i andre kommuner (foreldrenes svar er derimot mer i samsvar med resultatene fra andre kommuner).
- Det er likevel enkelte barn som i mindre grad opplever medvirkning og deltakelse.
- Kommuneundersøkelsen viser at kommunen selv opplever at de er gode på medvirkning, både på system og individnivå. Det fremgår imidlertid at de ikke har et aktivt ungdomsråd i kommunen.

Lek og fritid (2)

- Det fremgår av undersøkelsen at barn med funksjonshemming har begrensede muligheter for deltakelse. Tilsvarende indikerer svarene fra undersøkelsen at ikke alle barn er sammen med venner på fritiden eller er med venner fra andre kulturer.
- Kommunen fremhever på sin side at barn har god tilgang på egnede arenaer og lokaler til lek og fritidsaktiviteter. Dette gjelder også andre aktiviteter enn idrett eller andre organiserte fritidsaktiviteter. I rapporten pekes det samtidig på flere utfordringer, bl.a. transport til og fra aktiviteter og involvering av familier med innvandrerbakgrunn. Det foreslås også å forbedre informasjonen om det kommunale tilbudet og muligheter for å låne utstyr.

Trygghet (3)

- De fleste barn opplever at deres sivile rettigheter (trygghet) ivaretas på en tilfredsstillende måte. Enkelte svar indikerer imidlertid at det også kan være brudd på disse rettighetene.
- Fra kommunens ståsted vises det til at kommunen har et tilbud for å forebygge for vold, overgrep og omsorgssvikt, herunder deltatt i ulike tiltak og prosjekter for å heve medarbeidernes kompetanse. Samtidig er det et ønske om å satse mer på tverrfaglig kompetanseheving for ansatte vedrørende vold.

Sosiale tjenester (5)

- Det fremgår av rapporten at enkelte barn opplever å ikke ha råd til å være med på fritidsaktiviteter eller andre aktiviteter.
- Kommunen oppgir at det er støtteordninger for familier med lav inntekt, men at det samtidig er forbedringsmuligheter. Dette gjelder bl.a. bedre oversikt over hva NAV kan bidra med og utarbeide et system for å fange opp familier som ikke selv tar kontakt med hjelpeapparatet.

Skolemiljø (6)

- Det generelle inntrykket fra undersøkelsen er at skolemiljøet blir godt ivaretatt. Samtidig fremgår det også at det kan være utfordringer, bl.a. med mobbing og at barn ikke får tilstrekkelig hjelp til å klare skolen.
- Kommunene viser til en rekke kvaliteter og tiltak som bidrar til skolemiljøet. Samtidig vises det til behovet for å bedre samarbeidet mellom skole og helsetjenesten.

Helse og velferd/helhetlige tjenester (4 og 7)

- Generelt viser undersøkelsen at kommunen skårer godt på helse og velferdstjenester.
- Kommunen viser til at kommunen har gjort en rekke tiltak for å sikre barn god helse og velferd. Samtidig vises fremgår det at kommunen ikke har utarbeidet noe langtidsplan for å forebygge alvorlige helseplaner blant barn og unge. Det fremgår også at det er behov for bedre samordning av ulike kommunale tjenester.

3.3 Anbefalinger fra UNICEF-Norge

På bakgrunn av analysene fra prosjektet «Bedre kommuner» har UNICEF-Norge utarbeidet noen anbefalinger på de sju områdene som omtales i rapporten. I tabellen under er anbefalingene oppsummert.

Tabell 3.1 Anbefalinger fra UNICEF-Norge, Rollag kommune

	UNICEFs anbefalinger
(1) Deltakelse og medbestemmelse	Etablere et formelt medvirkningsorgan for barn og unge
(2) Lek og fritid	Kartlegge nærmere hvilke fritids- og aktivitetstilbud barn med nedsatt funksjonsevne og flyktningbarn ønsker og har behov for. Kartlegge om økonomiske barrierer er til hinder for barn og unges deltakelse i aktivitets- og fritidstilbud. Hvordan tilrettelegge for transportordninger Lokalisering av kulturskolen
(3) Trygghet, sikkerhet og beskyttelse	Det er positivt med handlingsplan mot vold i nære relasjoner
(4) Helse og velferd	Anbefaler å utarbeide egne planer for å forebygge alvorlige helseplager blant barn og unge.
(5) Sosiale tjenester	Bør styrke kunnskapen til kommunalt ansatte rundt levekårsutfordringene til barnefamiliene i kommunen.
(6) Inkluderende og trygt skolemiljø	Bør styrke det tverrfaglige samarbeidet for å fremme et godt psykososialt opplæringsmiljø
(7) Helhetlige og koordinerte tjenester	Bør styrke kommuneansattes kunnskap om barnekonvensjonen.

3.4 Sammenfatning

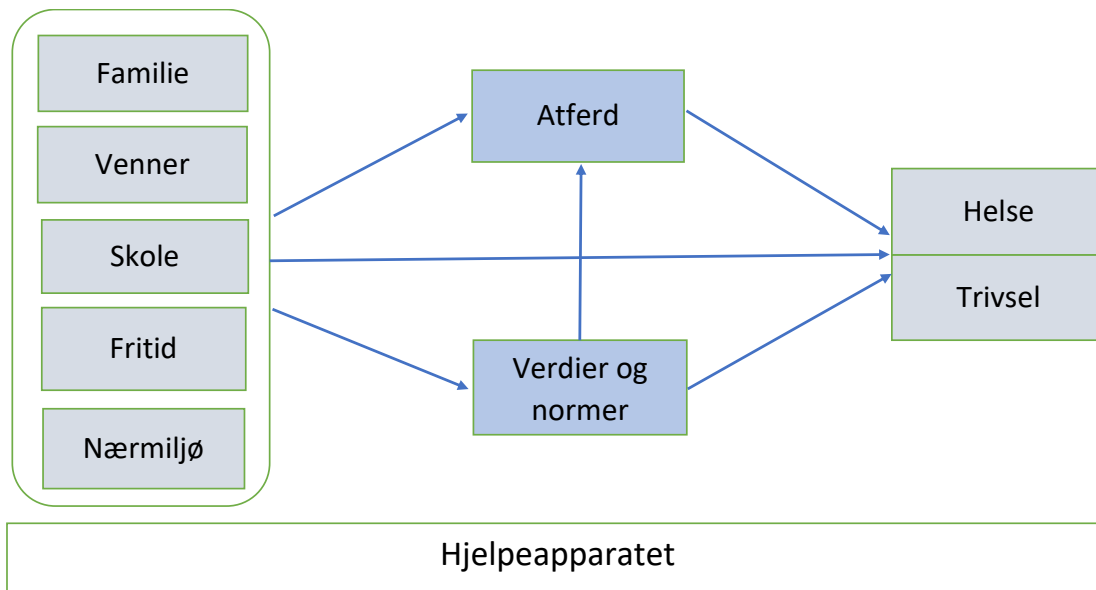
Kartleggingen i forbindelse med prosjektet «Barnevennlige kommuner» tar sikte på å måle levekårsforholdene til barn (5 år og 10 år). Analysen tar i første rekke for seg forhold som gjelder barns miljøforhold. Det fremgår av analysen at Rollag kommune ikke skiller seg vesentlig fra andre kommuner i regionen.

Selv om undersøkelsen viser at Rollag kommune ikke skiller seg vesentlig fra andre kommuner i regionen, fremgår det av analysen at enkelte barn likevel kan ha utfordringer. Dette gjelder både i forhold til medvirkning, lek og fritid, trygghet og skolemiljøet (herunder mobbing). Kommunen opplever på sin side å være gode på medvirkning, at de har egnede arenaer til lek og fritidsaktiviteter, og at barns trygghet ivaretas på en god måte. Samtidig peker kommunen på at det er utfordringer med transport til fritidsarenaer, at de kan forbedre støtteordninger til familier med lav inntekt og at de kan bli bedre på tverretattlig samarbeid.

UNICEF-Norges anbefalinger innebærer for det første å etablere et formelt organ for barn og unges medvirkning. For det andre anbefaler de å kartlegge nærmere fritids- og aktivitetstilbudet for barn med nedsatt funksjonsevne og barn med innvandrerbakgrunn, herunder transportordninger til fritidstilbud. En tredje anbefaling er å utarbeide en handlingsplan for å forebygge alvorlige helseplager blant barn og unge. En fjerde anbefaling er å styrke kunnskapen til kommunalt ansatte om levekårsutfordringer til barnefamilier i kommunen og om barnekonvensjonen. En femte anbefaling er å styrke det tverrfaglige samarbeidet for å fremme et godt psykososialt opplæringsmiljø.

4 Ungdomsskoleelever (ungdataundersøkelsen)

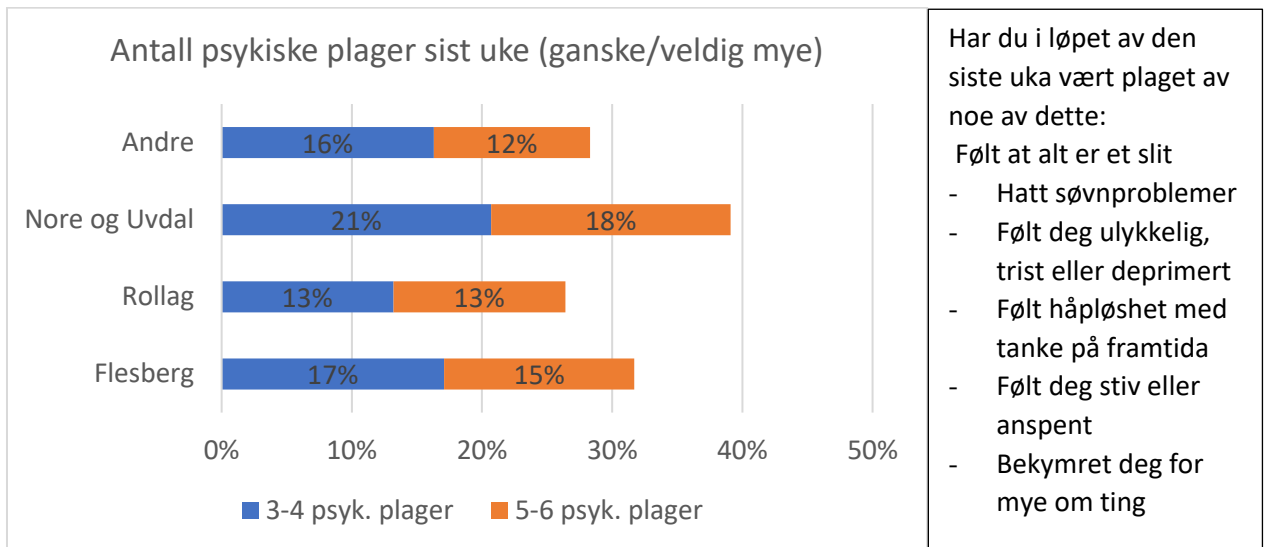
Ungdata er en spørreundersøkelse som er utformet for ungdom i ungdomsskolen og videregående skole. NOVA er faglig ansvarlig for undersøkelsen og den gjennomføres i samarbeid med Kompetansesentrene for Rus. Tematisk inneholder undersøkelsen en rekke tema som spenner fra ungdoms helse, ulike type atferd, verdier og holdninger samt ungdommenes opplevelse av miljøet rundt seg (familie, skole, nærmiljø osv.). Modellen under ble opprinnelig utarbeidet for å systematisere de ulike temaene i Ungdataundersøkelsen.

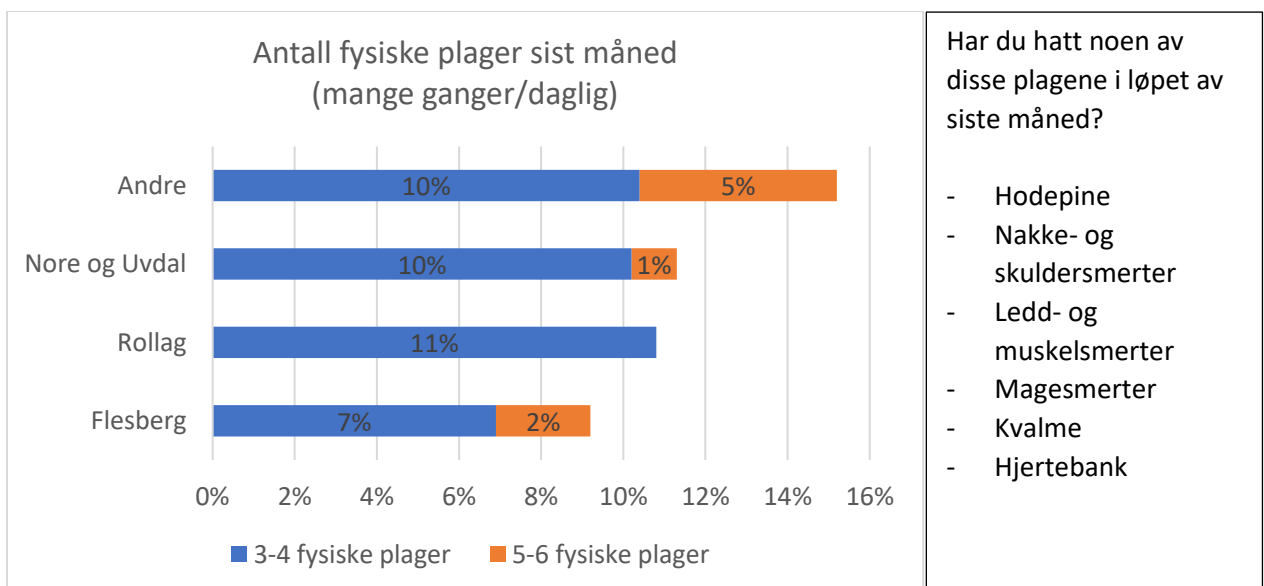
Ungdata ble gjennomført i alle kommunene i Buskerud fylke høsten 2017. I det følgende vil vi presentere sentrale resultater fra denne undersøkelsen for Rollag kommune. Resultatene omfatter kun elever i ungdomsskolen. I Rollag kommune er det i alt 39 elever fra 8. til 10. trinn som har svart på undersøkelsen.

4.1 Helse og trivsel

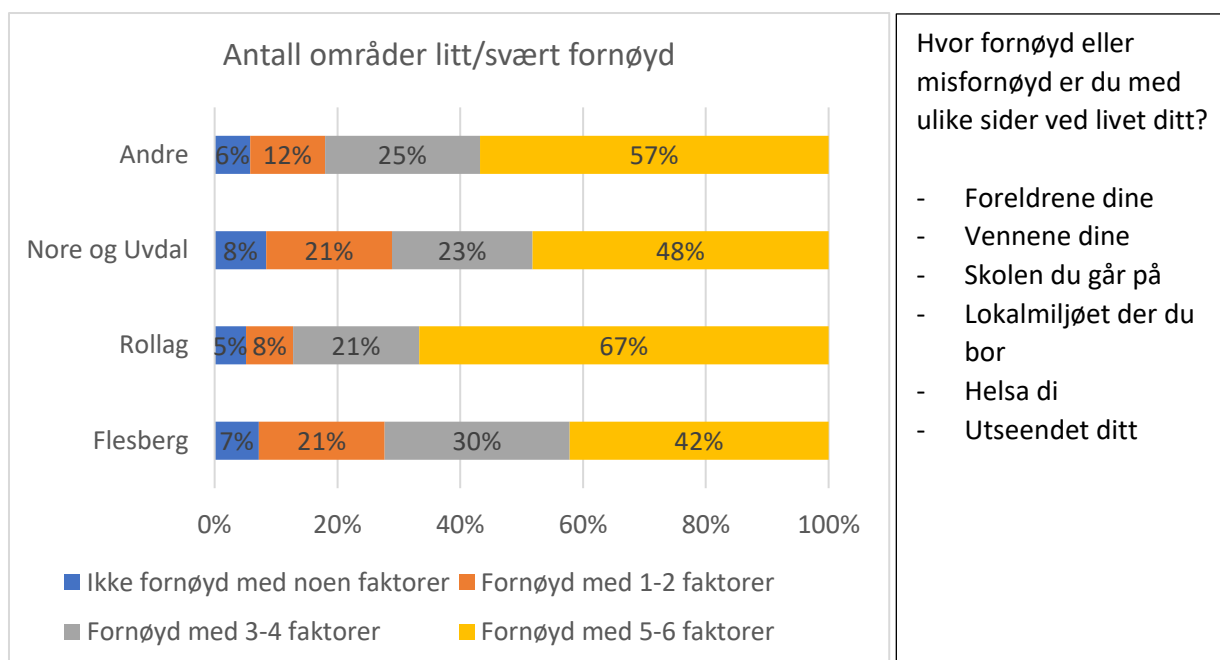
I denne delen har vi presentert resultater fra tre spørrebatterier som omhandler ungdoms helse og trivsel. De tre spørrebatteriene handler om psykiske plager, fysiske plager og generell trivsel. For hvert av spørrebatteriene er det summert opp antall psykiske/fysiske plager ungdommene oppgir og antall sider ved livet de er fornøyd med.

Figur 4.1 Omfang av psykiske plager. Ungdata undersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Figur 4.2 Fysiske helseplager. Ungdata undersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Figur 4.3 Antall områder elevene svarer at der er misfornøyd med. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

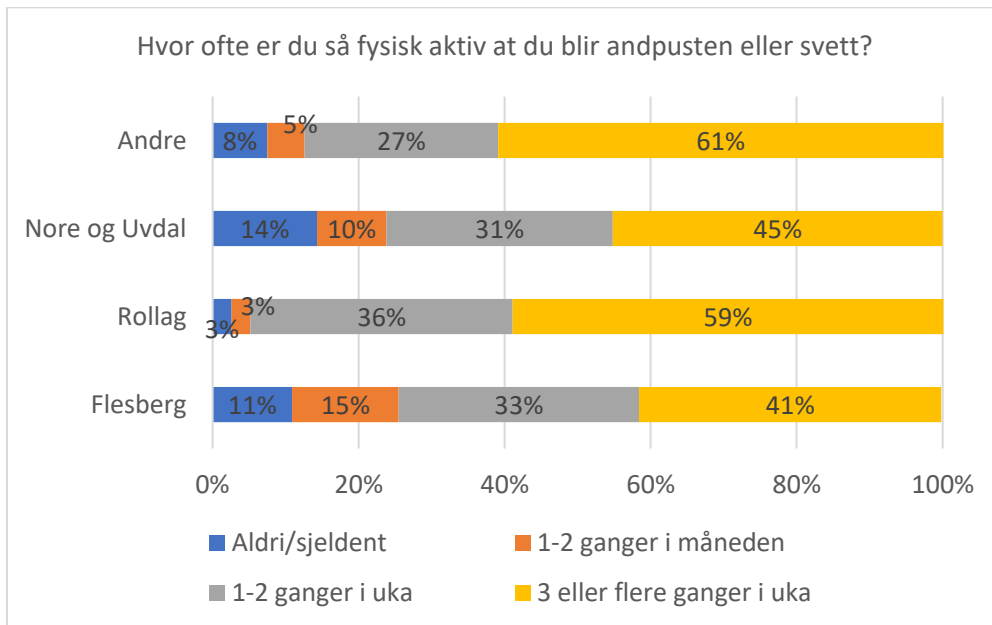
Resultatene fra undersøkelsen i Rollag viser:

- En forholdsvis stor andel på 13 prosent svarer at de har mange tegn på psykiske plager. Dette er ikke noe større andel enn i øvrige kommuner i Buskerud.
- En forholdsvis liten andel elever oppgir at de har hatt flere fysiske plager (3-6) i løpet av den siste måneden. Denne andelen er mindre enn i øvrige kommuner i Buskerud.
- Ungdommene i Rollag er gjennomgående godt fornøyd med livet sitt. Det er en mindre andel misfornøyde ungdommer i kommunen (13%) enn i andre kommuner i Buskerud (18%).

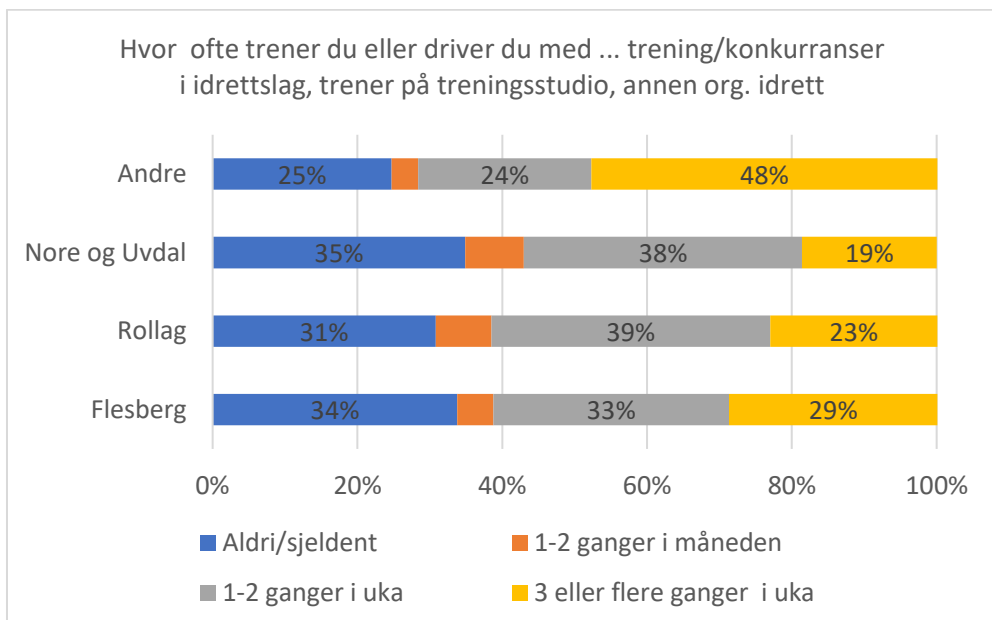
Resultatene viser at de fleste ungdommene i Rollag har god helse og at de gjennomgående er godt fornøyd med livet. Samtidig fremgår det at en mindre andel på 10-25 prosent oppgir å ha flere psykiske eller fysiske plager og som er mindre fornøyd med livet generelt.

4.2 Helseatferd

Denne delen inneholder spørsmål fra Ungdataundersøkelsen som omhandler helseatferd. Dette innbefatter både ungdommenes fysiske aktivitet, kosthold og bruk av alkohol.

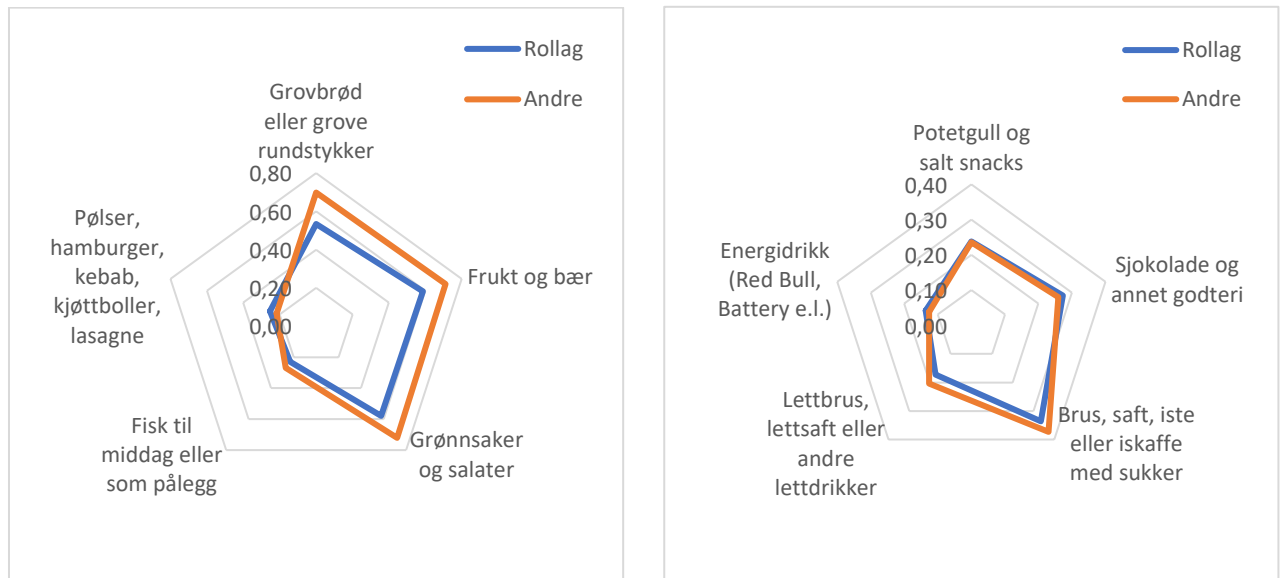
Figur 4.4 Fysisk aktivitet. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Figur 4.5 Organisert trening. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Undersøkelsen viser følgende om ungdommens fysiske aktivitet:

- En stor del av ungdommene er fysisk aktive 3 eller flere ganger i uka (59%). Samtidig er det en liten andel som ikke er eller er lite aktive (6%). Ungdommene i Rollag er like aktive som ungdommer i andre kommuner i Buskerud.
- Det er også en god del ungdom som oppgir at de er med på organiserte fysiske aktiviteter én eller flere ganger i uka (62%). Samtidig er det hele 31 % som oppgir at de aldri/sjeldent er med på organiserte fysiske aktiviteter. Andelen ungdom som ikke er med i organiserte fysiske aktiviteter, er større i Rollag enn i andre kommuner i Buskerud.

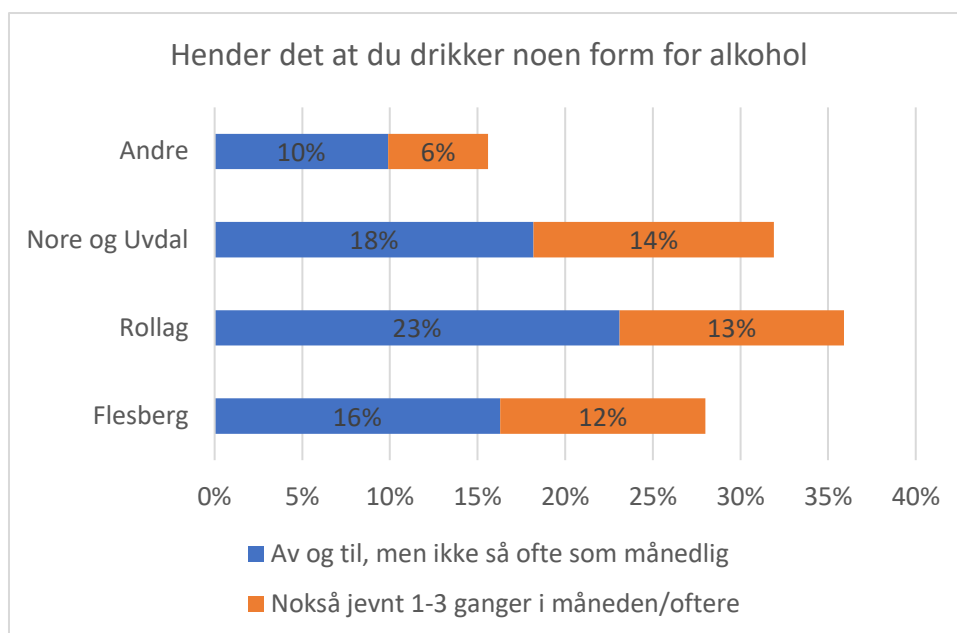
Figur 4.6 Matvaner: Indikator for hvor ofte ungdom spiser/drikker ulike matvarer (0= aldri og 1= daglig eller oftere). Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Radardiagrammene over viser profilen på kostholdet til elever i Rollag og elever i andre kommuner i Buskerud. I undersøkelsen ble elevene spurt om hvor ofte de spiser/drikker ulike matvarer, og i diagrammet er svarene gjort om til en skala som går fra 0 til 1. En verdi på 0 vil da indikere at varen aldri blir spist/drukket (dvs. at vi får verdien 0 hvis alle svarer at de aldri spiser/drikker matvaren), mens en verdi 1 indikerer at de spiser/drikker varen daglig eller flere ganger daglig (dvs. at alle spiser/drikker daglig eller oftere).

Resultatene viser at det er klare forskjeller i kostholdet mellom ungdom i Rollag og ungdom i andre kommuner. Gjennomgående ser vi at ungdommer i Rollag spiser mindre sunne matvarer enn ungdom i Buskerud for øvrig:

- Ungdom i Rollag spiser sjeldnere grovbrød eller grove rundstykker
- Ungdom i Rollag spiser sjeldnere frukt og bær
- Ungdom i Rollag spiser sjeldnere grønnsaker og salater

Det fremgår også av diagrammet at ungdommer i Rollag ikke spiser/drikker usunne matvarer enn ungdom i fylket for øvrig.

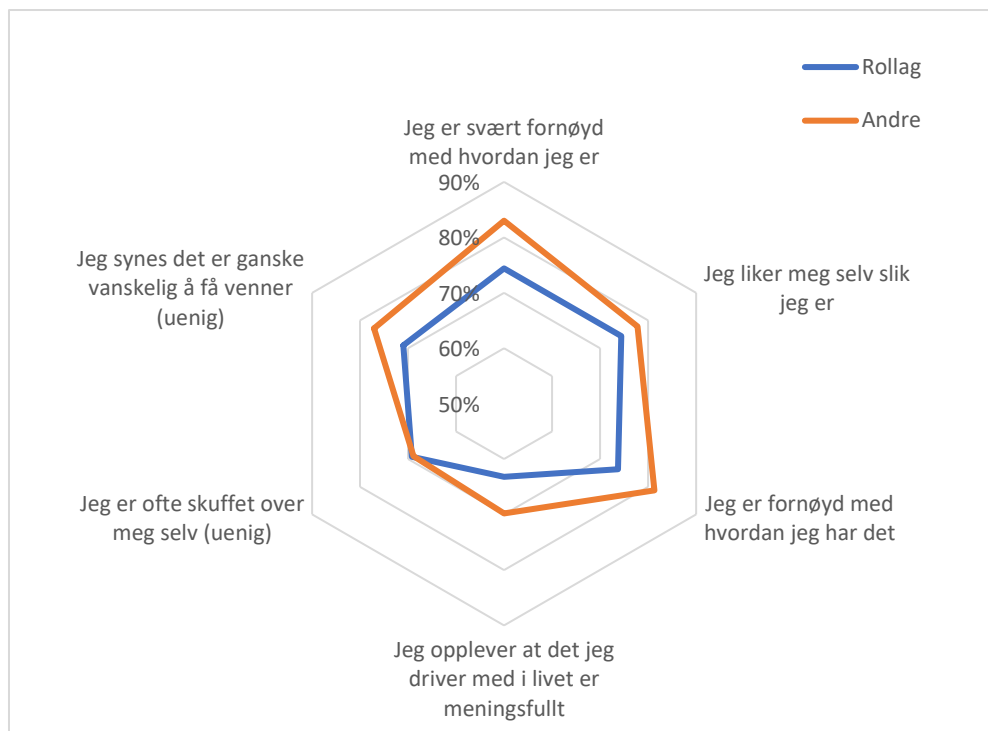

Figur 4.7 Ungdoms alkoholbruk. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Figuren over viser hvor ofte ungdom oppgir at de drikker alkohol. Her fremgår det at ungdom i Rollag kommunen drikker oftere enn ungdom generelt i Buskerud. I alt er det 13 prosent som oppgir at de drikker nokså jevnt og 23 prosent som oppgir at de drikker alkohol av og til. Svarene her vil imidlertid kunne påvirkes av aldersfordelingen i utvalget.

4.3 Verdier og normer

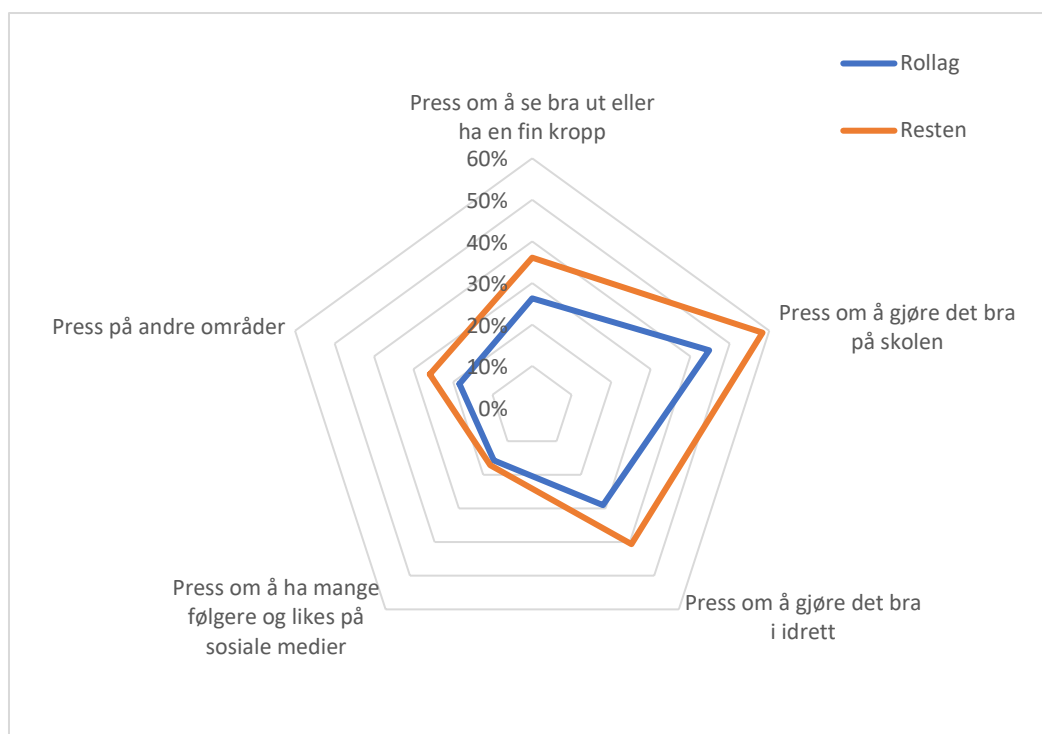
I denne delen har vi tatt for oss spørrebatterier som omhandler verdier og normer hos ungdom. Det ene spørrebatteriet omhandler ungdoms eget syn på seg selv og det andre handler om hvordan de opplever press fra omverdenen. Diagrammene under viser hvor stor andel av elevene som oppgir at de er enig i påstandene om selvbilde og sosialt press. De to linjene viser resultatene for Rollag og for andre kommuner i Buskerud.

Figur 4.8 Prosentandel som oppgir at de er enig/uenig påstander om selvbilde. Elever i Rollag kommune sammenlignet med elever i Buskerud. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Det fremgår av resultatene at ungdom i Rollag har et dårligere selvbilde enn ungdom i fylket for øvrig. I figuren ser vi at ungdom i Rollag skårer dårligere på alle selvbildeindikatorne bortsett fra påstanden «jeg er ofte skuffet over meg selv».

Det er også en mindre andel ungdommer i Rollag som er uenig i påstanden om at det er vanskelig å få venner. Det betyr at ungdommene i Rollag opplever at det er vanskeligere å få venner enn i andre kommuner i Buskerud.

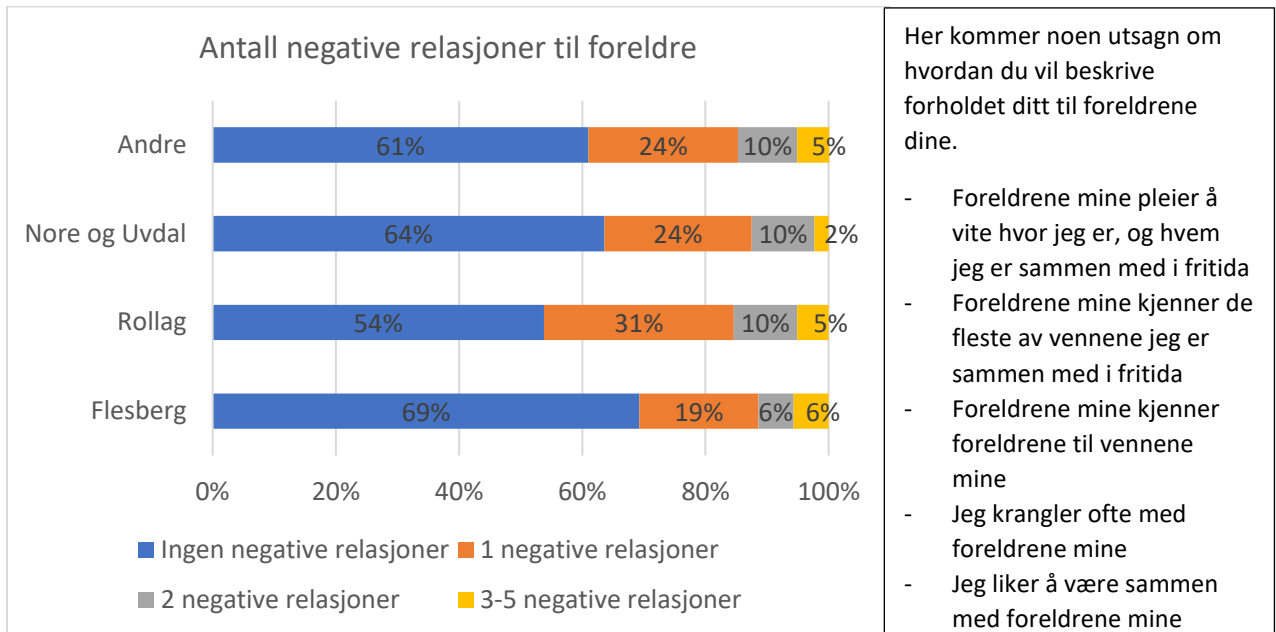

Figur 4.9 Prosentandel som oppgir at de opplever ulike former for press i hverdagen. Elever i Rollag kommune sammenlignet med elever i Buskerud. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

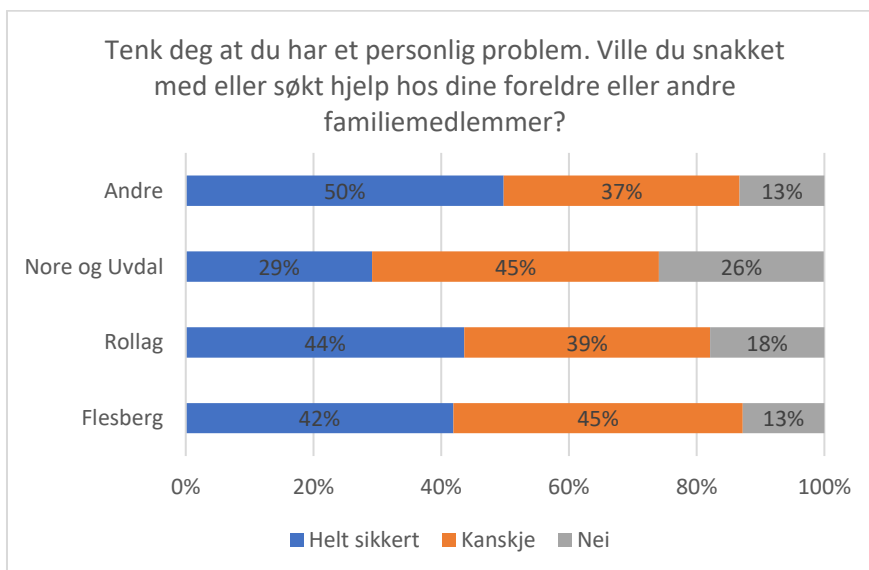
Diagrammet over viser hvordan ungdom i Rollag opplever ulike former for sosialt press sammenlignet med ungdom ellers i fylket. Her fremgår det at ungdom i Rollag gjennomgående opplever mindre sosialt press enn ungdom i fylket for øvrig. Et unntak er presset på å ha følgere/«likes» på sosiale medier, men på dette området er det i utgangspunktet relativt få som opplever sosialt press.

4.4 Familie/foreldre

Denne delen inneholder spørsmål om ungdommens forhold til sine foreldre eller andre familiemedlemmer. Det første diagrammet baserer seg på et spørrebatteri med fem spørsmål om ungdommenes forhold til sine foreldre. Diagrammet viser på hvor mange av disse spørsmålene ungdommene oppgir at de har negative relasjoner til sine foreldre. Det andre diagrammet viser andelen elever som oppgir å ha tillit til foreldre og/eller andre familiemedlemmer.

Figur 4.10 Omfang av negative relasjoner til foreldre. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

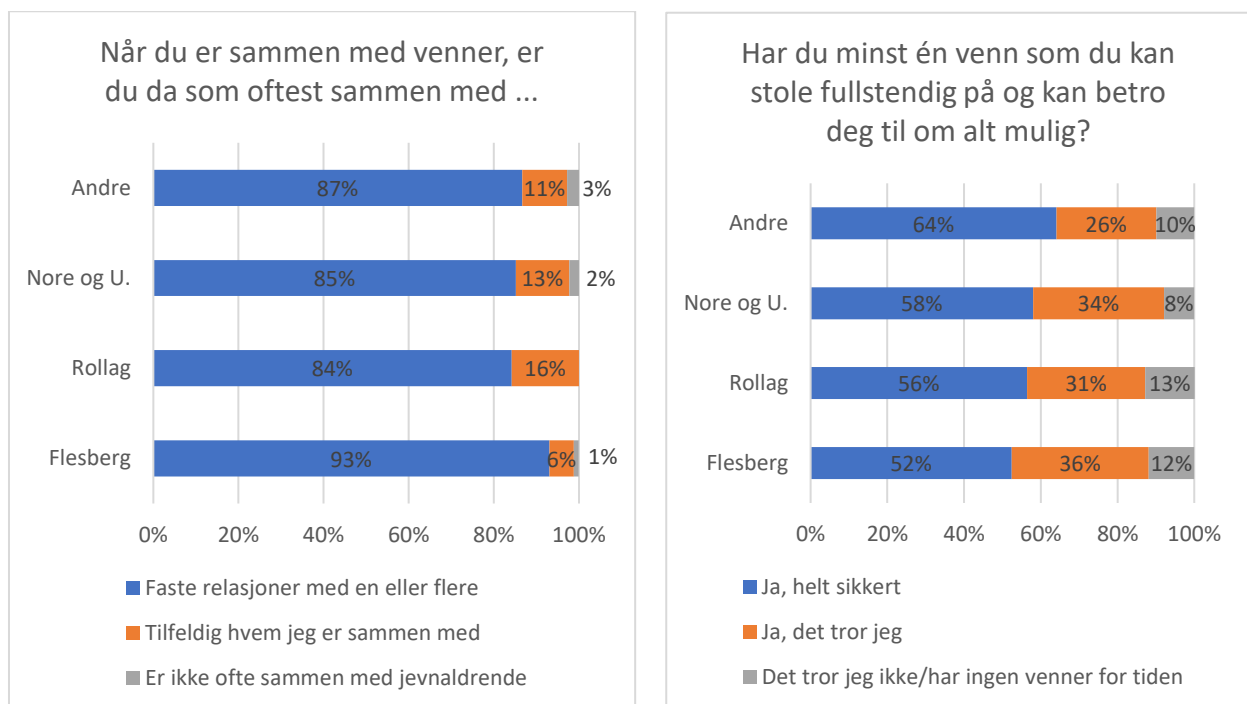
Figur 4.11 Tillit til foreldre og/eller andre familiemedlemmer. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Resultatene i denne delen viser at:

- De aller fleste ungdom i Rollag har gode relasjoner til sine foreldre, men gjennomgående er relasjonene dårligere her enn i Buskerud for øvrig
- Det er en liten gruppe ungdommer i Rollag som har dårlige relasjoner til sine foreldre (15 %). Denne andelen er imidlertid ikke større i Rollag enn i fylket for øvrig.
- En stor del av ungdommene oppgir at de helt sikkert eller kanskje vil søke hjelp hos foreldre eller andre familiemedlemmer dersom de får personlige problemer. Denne andelen er noe mindre enn for Buskerud som helhet.
- Det er en liten gruppe ungdom som ser ut til å ha liten tillit til sine foreldre (18%). Denne gruppen er noe større i Rollag enn i fylket for øvrig.

4.5 Venner og fritid

Denne delen tar for seg ungdommenes vennerelasjoner. Diagrammene under viser resultatene fra to spørsmål fra undersøkelsen. Det ene spørsmålet omhandler hva slags vennerelasjoner ungdommene oppgir å ha, og det andre handler om hvor gode venner de opplever å ha.

Figur 4.12 Ungdommenes vennerelasjoner. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

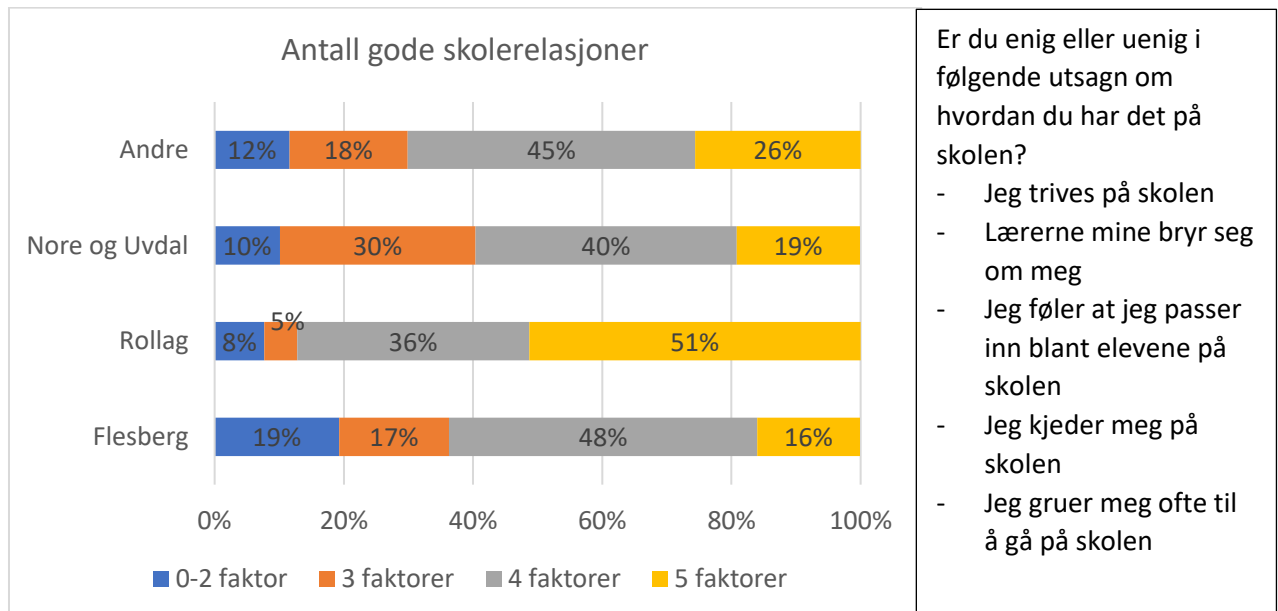
Resultatene i diagrammene over viser:

- De aller fleste ungdommene i Rollag har faste vennerelasjoner med én eller flere andre ungdommer. Denne andelen er omtrent som i Buskerud for øvrig.

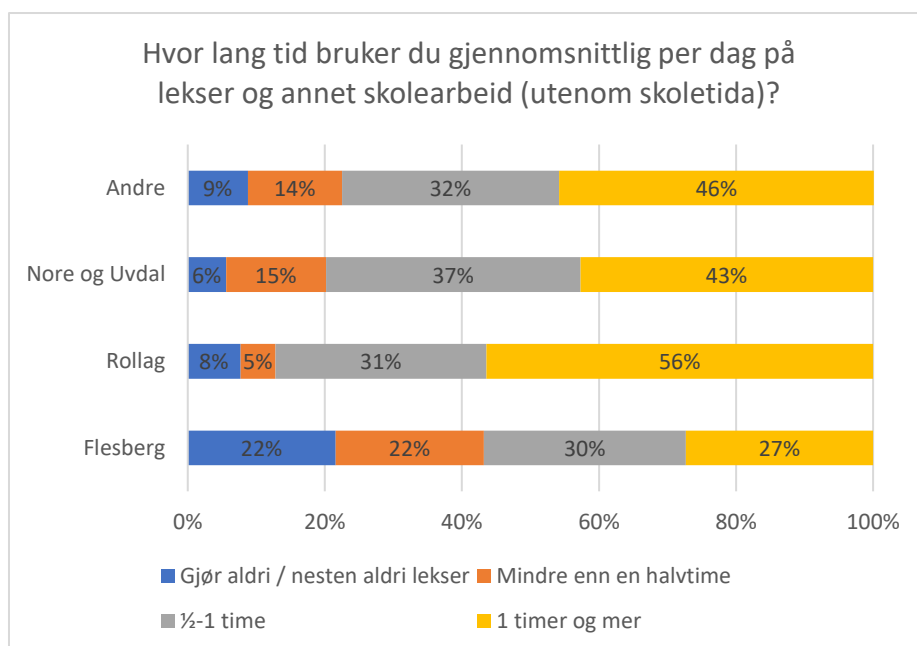
- En liten gruppe ungdommer oppgir at det er tilfeldig hvem de er med, eller at de ikke er sammen med jevnaldrende. Denne andelen er også omtrent som i fylket for øvrig.
- De fleste ungdommene i Rollag oppgir å ha minst én venn de kan stole på, men en forholdsvis stor del oppgir også at de er usikre (tror de har en god venn). Kvaliteten på vennskapet ser ut til å være noe dårligere hos ungdom i Rollag enn i fylket for øvrig.
- En liten gruppe ungdom oppgir at de ikke tror de har en venn de kan stole på eller at de ikke har noen venn. Denne andelen er ikke vesentlig større enn i fylket for øvrig.

4.6 Miljø- skole

I denne delen har vi presentert to mål på ungdommenes relasjoner til skolen. Det ene er basert på et spørrebatteri som inneholder ulike påstander om forholdet ungdommene har til skolen. Diagrammet under viser på hvor mange av disse påstandene ungdommene svarer positivt. Det andre målet er et spørsmål om hvor lang tid ungdommene bruker på lekser utenom skoletiden.

Figur 4.13 Ungdommenes skolerelasjoner. Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

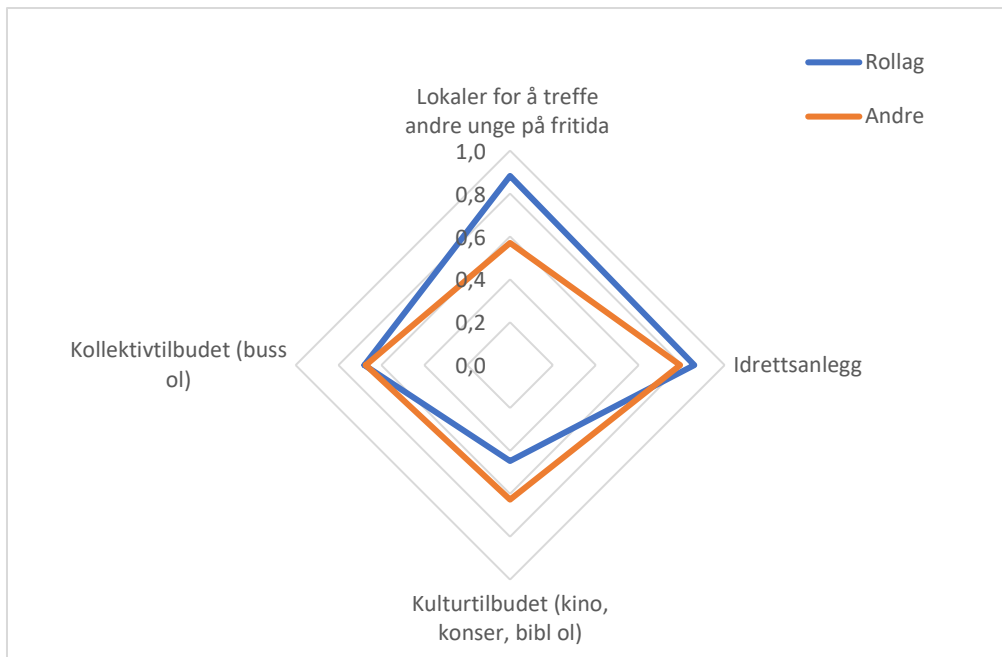
Figur 4.14 Tidsbruk til lekser og annet skolearbeid (utenom skoletida). Ungdataundersøkelsen i Buskerud 2017 (ungdomsskoleelever)

Resultatene fra spørsmålene som omhandler elevenes forhold til skolen viser følgende:

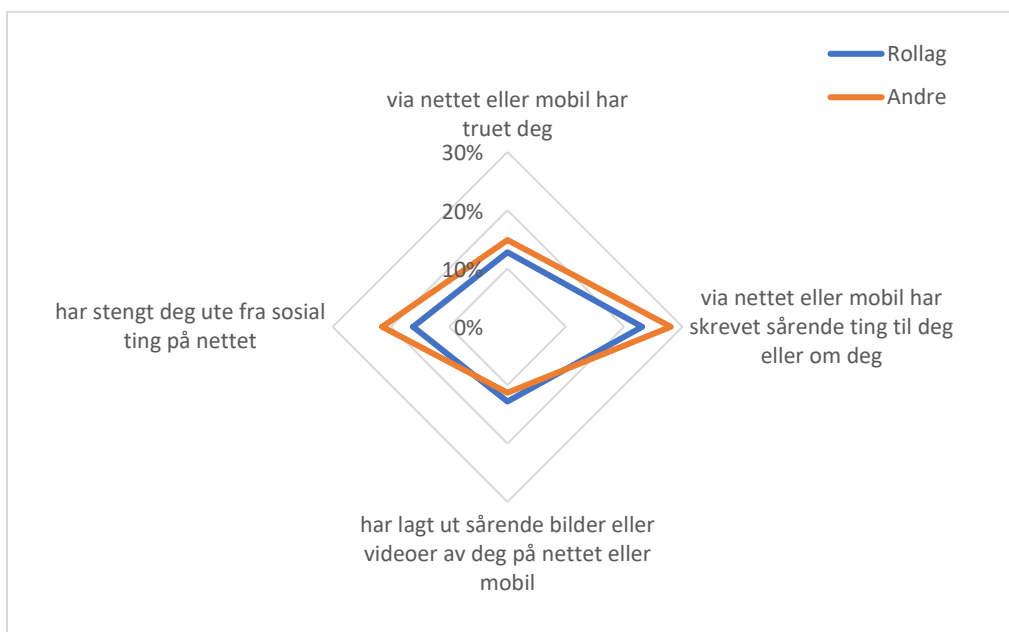
- Elevene i Rollag skiller seg fra elever i resten av fylke ved at en langt større andel opplever ha svært gode eller gode relasjoner til skolen (87%).
- Til tross for at de fleste elevene opplever å ha gode relasjoner til skolen, finner vi også i Rollag en liten gruppe elever som ser ut til å ha dårlige relasjoner til skolen (13%). Denne andelen er imidlertid mindre enn i Buskerud som helhet.
- Resultatene viser også at elevene i Rollag bruker mer tid på hjemmelekser enn elevene i fylket som helhet. Mens det i Rollag er 56 prosent som oppgir at de gjør lekser 1 time eller mer om dagen, er tilsvarende andel i fylket 46 prosent. Det er likevel også i Rollag en liten andel av elevene som oppgir at de aldri eller nesten aldri gjør lekser (8%).

4.7 Miljøforhold – nærmiljø og fritid

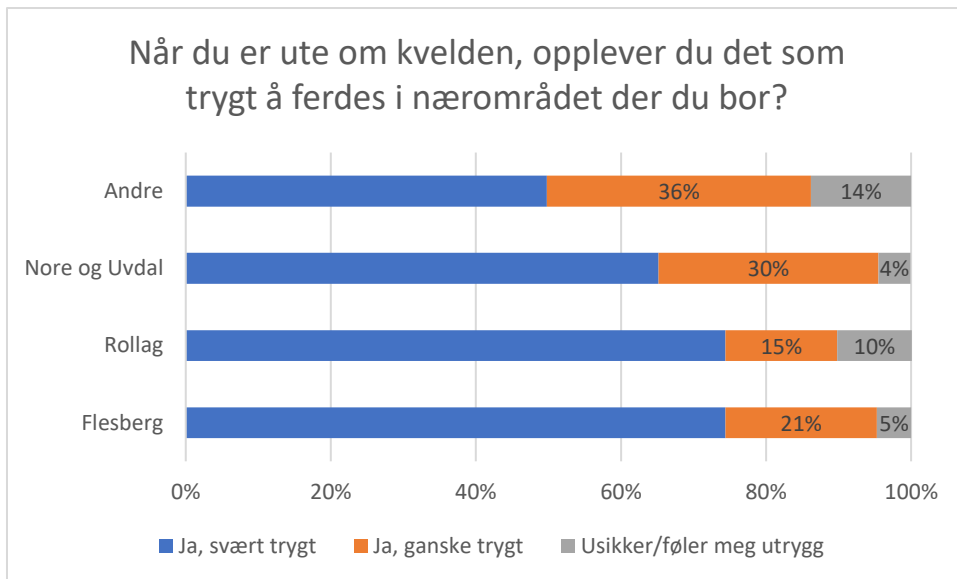
I denne delen har vi tatt med to spørrebatterier som omhandler forhold i nærmiljøet. Det ene er et spørrebatteri som tar for seg ungdommenes vurdering av lokale treffsteder, idrettsanlegg, kulturtilbud og kollektivtilbudet i kommunen. Det andre spørrebatteriet omhandler ulike spørsmål om nettmobbing. I tillegg til de to spørrebatteriene har vi også tatt med et spørsmål om ungdommene opplever trygghet i nærmiljøet.

Figur 4.15 Hvordan opplever du at tilbudet til ungdom er når det gjelder ...? (Indikator der 1 betyr at alle oppgir at tilbudet er bra)

Figur 4.16 Prosentandel som svarer at de én eller flere ganger de siste 12 månedene har blitt utsatt for ulike typer nettmobbing.

Figur 4.17 Opplevd trygghet i nærmiljøet.

Resultatene i denne delen viser følgende for Rollag kommune:

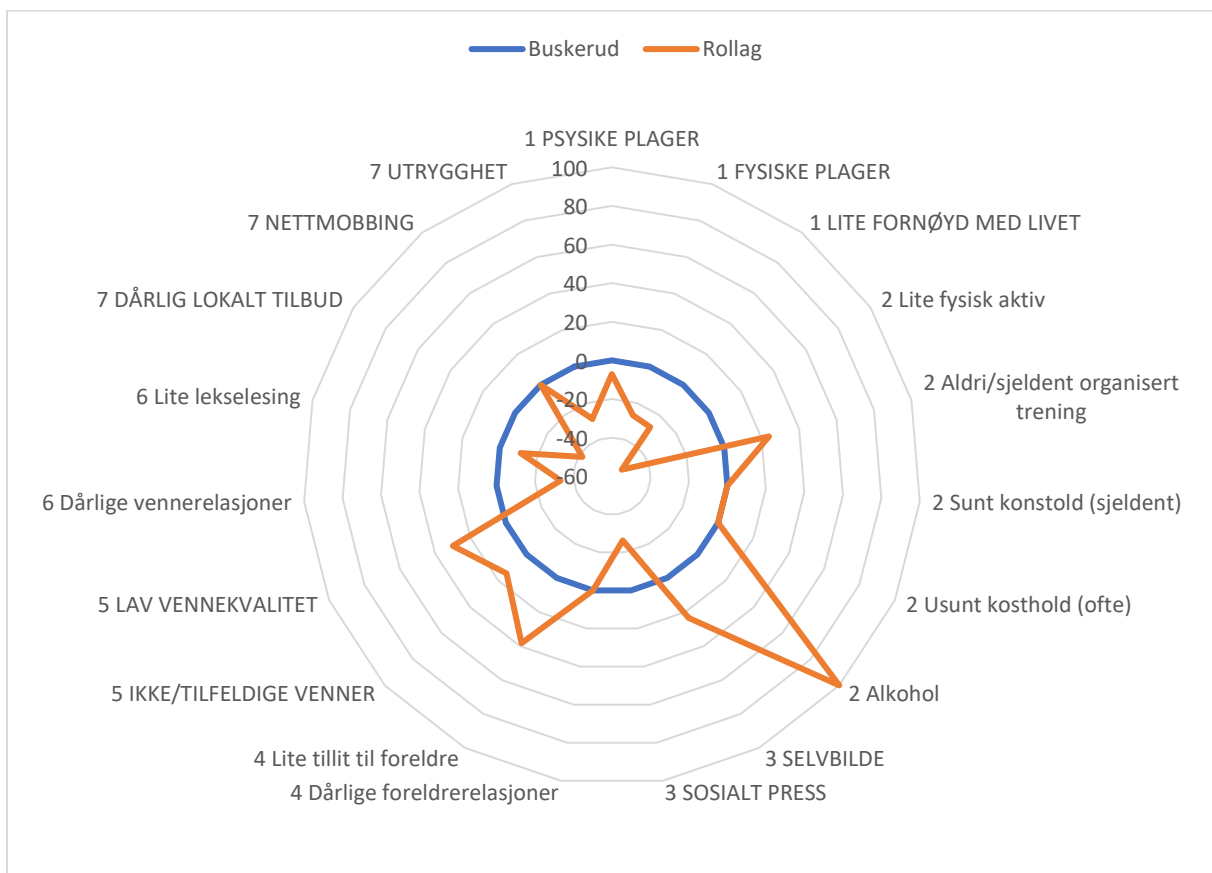
- Ungdommene i Rollag er klart mer fornøyd med de lokale møteplassene i kommunen enn det ungdom i fylket ellers er. På den andre siden er det mindre fornøyd med kulturtilbudet i kommunen.
- Ungdommenes vurdering av kollektivtilbudet og kommunens idrettsanlegg skiller seg ikke fra fylket for øvrig.
- Ungdom i Rollag opplever i mindre grad å være utsatt for nettmobbing enn ungdom i fylket for øvrig.
- De aller fleste ungdommene opplever at det er trygt i kommunen. En mindre andel av ungdommene opplever derimot at de er usikre/utrygge, men denne gruppen er klart mindre enn i fylket for øvrig.

4.8 Oppsummering

Ungdataundersøkelsen viser at de aller fleste ungdommene i Rollag har god helse, har sunne helsevaner, gode holdninger og lever under gode miljøbetingelser. Litt avhengig av hvilket tema som omhandles, så viser undersøkelsen at dette gjelder omtrent 4 av 5 ungdom.

Undersøkelsen viser samtidig at det er en mindre gruppe ungdommer som opplever å ha dårlig helse (psykiske helseplager) og som i mindre grad er fornøyd med livet. Dette gjenspeiler seg også i at de har dårlige levevaner (fysisk aktivitet, kosthold og alkohol) og at de lever under mindre gode miljøforhold. Undersøkelser har også vist at ulike typer risikofaktorer har en tendens til å hope seg opp hos enkelte ungdommer.

Figuren under oppsummerer resultatene fra ungdataundersøkelsen. I diagrammet er det utarbeidet en indikator for hvert av resultatene som er presentert tidligere. Indikatorene er beregnet med utgangspunkt den andelen av ungdommene som skårer lavt/dårlig på de ulike indikatorene. Videre er skåren for Rollag kommune beregnet som prosentvis forskjell fra resultatene for Buskerud som helhet. Det betyr at jo høyere skåren er, desto dårligere er resultatet. Resultatene for Buskerud er vider satt til verdien 0 (blå linje i grafen). I de tilfellene hvor skårene overstiger verdien 100 er verdien satt til 100.

Diagrammet over viser at Rollag kommune kommer bedre ut en Buskerud fylke på flere av de områdene som er målt.

Helse og trivsel

- Ungdom i Rollag skårer omtrent det samme eller noe bedre på psykiske plager enn ungdom i Buskerud som helhet.
- Ungdom i Rollag har i mindre grad fysiske plager sammenlignet med elever i Buskerud som helhet.
- Ungdom i Rollag er langt mer fornøyd med livet enn ungdom i Buskerud for øvrig.

Atferd

- Ungdom i Rollag har noe varierende helseatferd sammenlignet med andre ungdommer i fylket.
- Ungdom i Rollag er mer fysisk aktive enn ungdom i fylket for øvrig, men de er ikke mer aktive i organisert virksomhet.
- Ungdom i Rollag har verken sunnere eller mer usunt kosthold enn ungdom i fylket for øvrig. De mer detaljerte analysene viser imidlertid at ungdom både spiser mindre sunne matvarer og mindre usunne matvarer.
- Ungdom i Rollag skiller seg vesentlig ut fra ungdom i resten av fylket ved at de oppgir å drikke mer alkohol. Disse resultatene vil imidlertid kunne være påvirket av aldersfordelingen i utvalget fra Rollag.

Verdier/holdninger

- Ungdom i Rollag har gjennomgående dårligere selvbilde enn ungdom i fylket for øvrig.
- Ungdom i Rollag opplever mindre sosialt press enn ungdom andre steder i fylket.

Relasjoner til foreldre/familie

- Ungdom i Rollag har noe dårligere relasjoner og tillit til sine foreldre enn det vi finner blant ungdom i fylket for øvrig. Siden utvalget i Rollag er forholdsvis lite, er det grunn til å være forsiktig med å overtolke disse forskjellene.

Vennerelasjoner

- Ungdom i Rollag har noe dårligere vennerelasjoner enn i fylket for øvrig. På grunn av lite utvalg ungdom i Rollag er det også her grunn til å være varsom med å overtolke disse forskjellene.

Skolerelasjoner

- Ungdom i Rollag viser seg å ha bedre relasjoner til skolen sammenlignet med resten av fylket.
- Ungdom i Rollag gjør også mer leksearbeid hjemme sammenlignet med ungdom i fylket for øvrig.

Nærmiljø

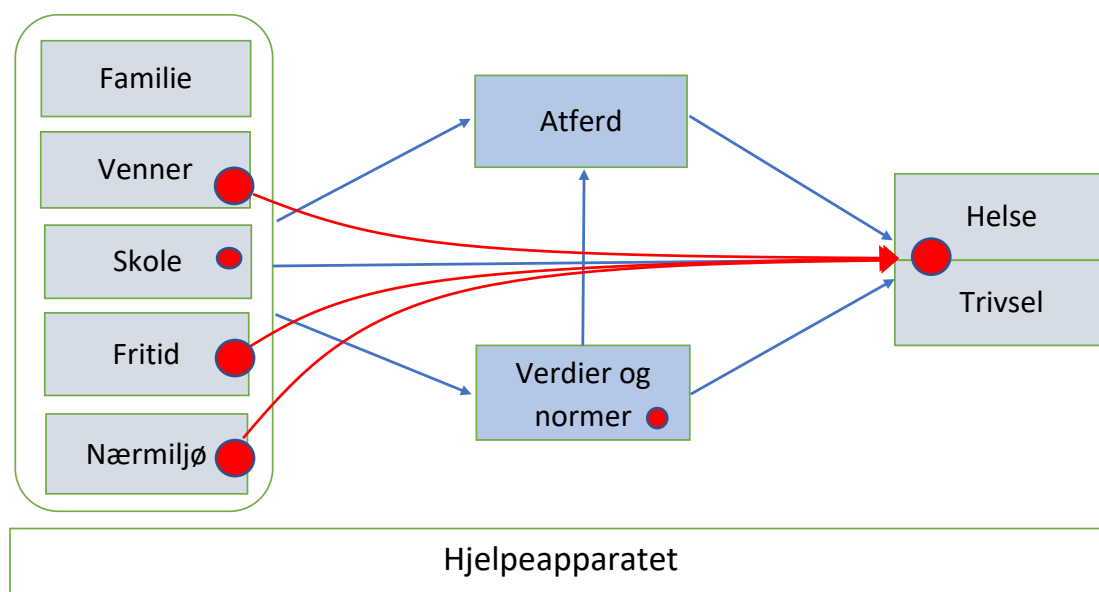
- Ungdom i Rollag skårer gjennomgående bedre på nærmiljøindikatorerne enn det ungdom i resten av fylket gjør. Spesielt fornøyd er ungdom i kommunen med lokale møteplasser og de oppgir å være trygge i nærområdet. Ungdom i Rollag opplever også noe mindre nettmobbing enn ungdom i fylket for øvrig. Ungdom i Rollag svarer samtidig at kulturtilbudet er dårligere enn det ungdom i fylket for øvrig gjør.

5 Hva sier innbyggerne - Tankefangst?

Som en del av prosjektet «Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse» har det blitt gjennomført sju samlinger med ulike befolkningsgrupper for å innhente innspill til folkehelsearbeidet i de tre Numedalskommunene Flesberg, Rollag og Nore og Uvdal. To av disse ble gjennomført dels med innbyggere fra alle kommunene og dels som samlinger med utvalgte grupper deltakere innenfor hver kommune. På samlingene ble det gjennomført en såkalt tankefangst som innebar at deltakerne skulle svare på ulike spørsmål. Innspillene fra prosessen er samlet i rapporten «Numedal – Mitt lokalsamfunn». Spørsmålene som ble stilt på samlingene var hva som hemmet eller fremmet folkehelsen i kommunene, hva som var viktig for den enkelte og hva de ville prioritere.

I oppsummeringen av rapporten presenteres ikke svarene på hvert enkelt spørsmål, men heller det samlede inntrykket fra de ulike gruppene. Dette har sammenheng med at svarene langt på vei er sammenfallende. F.eks. det som oppfattes å fremme folkehelse er også det som gjerne anbefales. I presentasjonen velger vi å legge vekt på det de ulike gruppene anser er viktig og viktig å prioritere.

Et gjennomgangstema i det som kalles tankefangst, er det psykososiale. Dette oppfattes å både være en viktig del av folkehelsearbeidet og det er et tema mange åpenbart mener er viktig å prioritere. Med psykososialt forstås normalt hvordan ulike sosiale eller miljømessige forhold påvirker vår psykiske eller emosjonelle tilstand, eventuelt hvordan vi er i stand til å mestre ulike sosiale miljøforhold. Dette kan kanskje best illustreres ved hjelp av modellen under. Denne er ment å illustrere nettopp hvordan ulike miljømessige forhold påvirker vår helse og trivsel, eventuelt via ulike typer atferd, verdier og normer.

Ser vi resultatene fra tankefangsten i lys av modellen over, ser vi at gruppene legger vekt på fritid (både organisert og uorganisert) og kvaliteter ved nærmiljøet. Vektleggingen av at folkehelse også handler om det sosiale fellesskapet gjør at boksen «venner» også er relevant her. I noen grad ser vi også at enkelte viser til kvaliteter ved skoleareaen som viktig for folkehelsen. En av gruppene legger i tillegg vekt på at folkehelsearbeidet krever positive holdninger som et grunnlag for sosiale

handlinger. Et par av gruppene er også inne på familien som arena, men uten at dette utdypes nærmere.

Lampeland, dag 1 (Interkommunalt)

Gruppen legger vekt på at psykososiale forhold både fremmer og hemmer folkehelsen. Psykososialt assosieres her både med konkrete tilbud, sosiale møteplasser og en følelsesmessig opplevelse. Gruppen legger stor vekt på betydningen av fritids- og friluftsliv, herunder fysisk aktivitet som helsefremmende aktivitet. Fysisk aktivitet knyttes til bruk av natur (turgåing, jakt og fiske) og til organisert idrett. Det siste med henvisning til barn og unge. Flere her vektlegger bruk av natur fremfor organisert idrett, noe som følger av gruppens alderssammensetning. Det som hemmer folkehelsearbeidet oppfattes å være mangel på samarbeid og involvering, herunder organisering av aktiviteter. I tillegg vises det til den enkeltes individuelle ansvar (mangel på ansvar) og begrensninger for de som ikke har eget transportmiddel. Denne gruppens prioriteringer er: 1) etablering av sosiale møteplasser, herunder inkludering av flyktninger og innvandrere, 2) aktiviserende tiltak (fysisk aktivitet), 3) transportbehov og 4) tilrettelegging for fysisk aktivitet.

Lampeland, dag 2 (Interkommunalt)

Denne gruppen skiller seg noe fra de øvrige ved at den i større grad legger vekt på verdier og normer fremmer eller hemmer folkehelsearbeidet. Gruppen legger spesielt vekt på det å fremme positive holdninger og de aktivitetene man allerede er gode på. I forlengelsen av dette vises det til behovet for mobilisering av lokale ressurser (noe som kan forstås som både lokale ildsjeler og bredere grupper av befolkningen), for å fremme samarbeid om ulike folkehelseinitiativ. På samme måte som flere av de øvrige gruppene, legger også denne vekt på at fysiske (aktivitets)arenaer fremmer folkehelsen, mens store avstander og mangel på kollektivtransport hemmer folkehelsen.

Veggli Vel (Rollag)

Gruppen legger vekt på psykososiale forhold som trivsel, livskvalitet, trygghet, samvær og familie. I tillegg til dette assosieres folkehelse med fysisk aktivitet. Dette handler da om mulighetene for å oppholde seg ute, men det fremmes også konkrete forslag om fysisk tilrettelegging i form av klatrestativ, utendørsscene og gangbru. Et forhold som hemmer folkehelsen (eller deltakelse i aktiviteter) er avstander og manglende kollektivtilbud.

Lågen 4H (Rollag)

Også denne gruppen legger vekt på å styrke det psykososiale miljøet. Dette bygger på oppfatningen om at sosiale relasjoner til familie, venner og et godt miljø fremmer folkehelse og at fritidsaktiviteter er et virkemiddel for å styrke det sosiale miljøet. Mer spesifikt peker gruppen på behovet for fritidstilbud og fritidsaktiviteter, herunder også kulturelle og sosiale aktiviteter. En forutsetning for dette er at det finnes tilstrekkelige fysiske arenaer. Gruppen peker også på at manglende kollektivtilbud hindrer deltakelse blant barn og unge. Alternativt kan kommentarene forstås dithen at det anbefales å etablere tilbud i tilknytning til de enkelte lokalsamfunn.

FAU Rødberg (Rollag)

Denne gruppen legger vekt på at tilrettelegging og organisering av fysisk aktivitet, og organisering av idrettslag spesielt, er en viktig og prioritert oppgave. Fysiske arenaer for idrett og friluftsliv fremheves spesielt, herunder uteområdet tilknyttet skolene i kommunen. Det vises samtidig til at mobilitet hemmer muligheten for deltakelse og dermed folkehelsen.

MOT Blestølen (Flesberg)

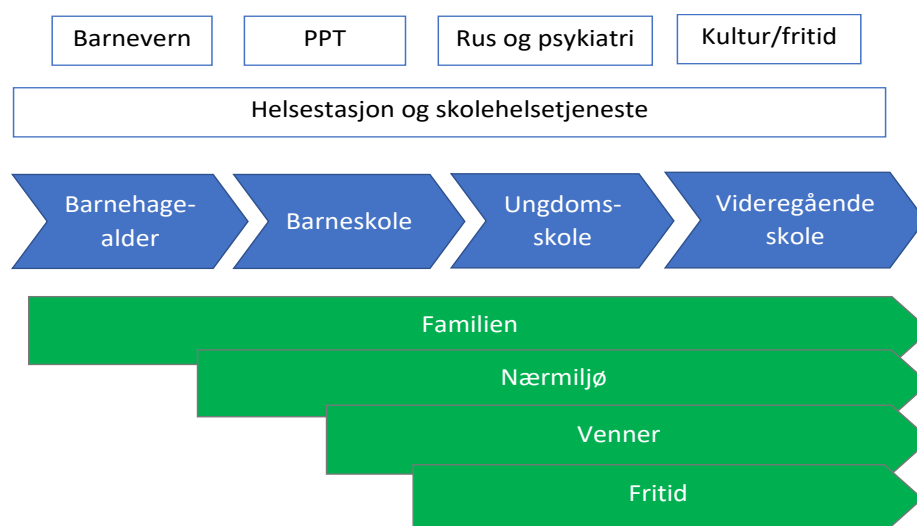
Deltakerne er opptatt av det psykososiale både hemmer og fremmer folkehelsearbeidet. Det som fremmer er organiserte aktiviteter og natur- og friluftslivsaktiviteter. Det som hemmer er derimot dårlig miljø, utestengning og forventningspress. Bl.a. viser gruppen til skolen kan bidra til å fremme psykososiale problemer gjennom tids- og forventningspress. Det vises også til at problemer med mobilitet (herunder busstilbud) kan hemme folkehelsen, noe som må ses i lys av at gruppen legger vekt på det organiserte aktivitetstilbudet.

Foreldremøte – Svene Barnehage (Flesberg)

Deltakerne er opptatt av organiserte aktiviteter og fritidstilbud i lokalsamfunnet. Spesielt nevnes svømmehallen som en viktig og prioritert oppgave.

6 Strategier og prioriteringer

For å oppsummere de tre undersøkelsene i denne rapporten kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en modell som favner over tematikken i alle undersøkelsene.

Figur 6.1 Analysemodell 2

Modellen over tar sikte på å favne over sentrale elementer som har betydning i barn og unges oppvekst. Den inneholder tre hovedelementer:

- En tidsdimensjon som illustrerer at forhold tidlig i livet har betydning for utfallet senere i livet.
- En økologisk dimensjon som viser hvordan ulike miljøforhold påvirker barn og unges livsbetingelser. Dette innbefatter familien, universelle arenaer som barnehage og skole, samt andre miljøforhold som fritid, nærmiljø og venner.
- En tjenstedimensjon som innbefatter ulike kommunale hjelpetjenester som bistår inn mot basistjenester, familien og nærmiljøet for øvrig.

En svakhet ved modellen er at den legger vekt på barn og unges oppvekstvilkår. Folkehelsearbeidet omfatter imidlertid hele befolkningen, og modellen burde således vært utvidet også til eldre aldersgrupper. Det er imidlertid ingenting i veien for å tenke seg at modellen strekker seg lengre enn til ungdom i videregående skole.

De tre undersøkelsene retter seg mot ulike målgrupper og legger vekt på ulike forhold i modellen.

Rapporten «Barnevennlige kommuner» legger primært vekt på de yngste barna i barnehagealder og i barneskolen. Videre legges det her i hovedsak vekt på barnas miljøbetingelser og den betydningen ulike kommunale tjenester har overfor utsatte barn og unge. Et viktig budskap i denne rapporten er arbeidet med tidlig innsats overfor utsatte barn og unge. Som modellen over antyder, har dette arbeidet stor betydning for deres livssituasjon senere i livet og kanskje spesielt i ungdomstiden.

Ungdataundersøkelsen retter seg mot ungdom som går i ungdomsskolen. Tematisk favner denne om en rekke områder og dekker det meste av det som inngår i analysemodellen vist tidligere i rapporten. Det vil si at den omhandler både spørsmål om skolen, familien, venner, fritid og nærmiljøet. Undersøkelsen inneholder også enkelte spørsmål om kommunens hjelpetjenester, men disse er ikke tatt med i denne oppsummeringen.

I undersøkelsen «Tankefangst» inngår også en rekke tema. Det som imidlertid skiller denne undersøkelsen fra de to øvrige, er at den også tar for seg eldre aldersgrupper. Den er også mer handlingsrettet i den forstand at den istedenfor å beskrive situasjonen (slik ungdatabundersøkelsen gjør) heller legger vekt på å gi råd om hva som bør gjøres.

6.1 Oppsummering av undersøkelsene

Resultatene fra «Barnevennlige kommuner» legger stor vekt på barns medvirkning og at kommunen styrker denne innsatsen på flere områder. Rapporten peker for det andre på at en del yngre barn kan ha utfordringer det er nødvendig å være observante på. Bl.a. vises det til barn med funksjonshemminger. Andre forhold som tas opp i rapporten, er barns mulighet for lek og fritid, barns trygghet og skolemiljøet (herunder mobbing). Fra kommunens ide opplever de at det er godt tilrettelagt for fritidsaktiviteter og at barnas trygghet ivaretas på en god måte. Samtidig påpekes det at det kan være utfordringer med transport til fritidsarenaene, at det kan være behov for å forbedre enkelte støtteordninger for familier med lav inntekt, samt at kommunen kan bli bedre på samhandlingen mellom ulike kommunale tjenester.

Ungdataundersøkelsen viser at de aller fleste ungdommene i kommunen opplever å ha god helse, gode helsevaner og at de lever i et godt miljø. Samtidig viser undersøkelsen at gruppen av utsatte barn ser ut til å være mindre i Rollag enn i fylket for øvrig. Ett unntak er imidlertid ungdommenes alkoholbruk. Her oppgir ungdom i Rollag at de drikker langt oftere alkohol enn andre ungdom i fylket. Her må vi imidlertid ta forbehold om at alderssammensetningen i Rollag er lik alderssammensetningen blant utvalget i hele fylket. Det fremgår også av undersøkelsen at ungdom i Rollag er spesielt godt fornøyd med tilgangen til lokale møteplasser der de kan treffe andre ungdommer.

I oppsummeringen av resultatene fra Tankefangsten fremgår det at mange var opptatt av de psykososiale miljøet i kommunen. Dette handler om hvordan ulike sosiale eller miljømessige forhold påvirker vår psykiske eller emosjonelle tilstand. Av rapporten fremgår det også at mange er opptatt av fritidsaktiviteter og kvaliteter ved nærmiljøet. Dels innebærer dette forslag om fysisk tilrettelegging for aktivitet og dels tilrettelegging for å skape sosiale møteplasser. Til forskjell fra de to øvrige undersøkelsene, legges det her vekt på både barn, unge og voksne/eldre. Her vises det også til behovet for å mobilisere lokale krefter i lokalbefolkningen samt det å ha en positiv innstilling til utviklingen av kommunen. En lokal utfordring som nevnes av flere aktører er behovet for bedre transportmuligheter.

6.2 Aktuelle strategier

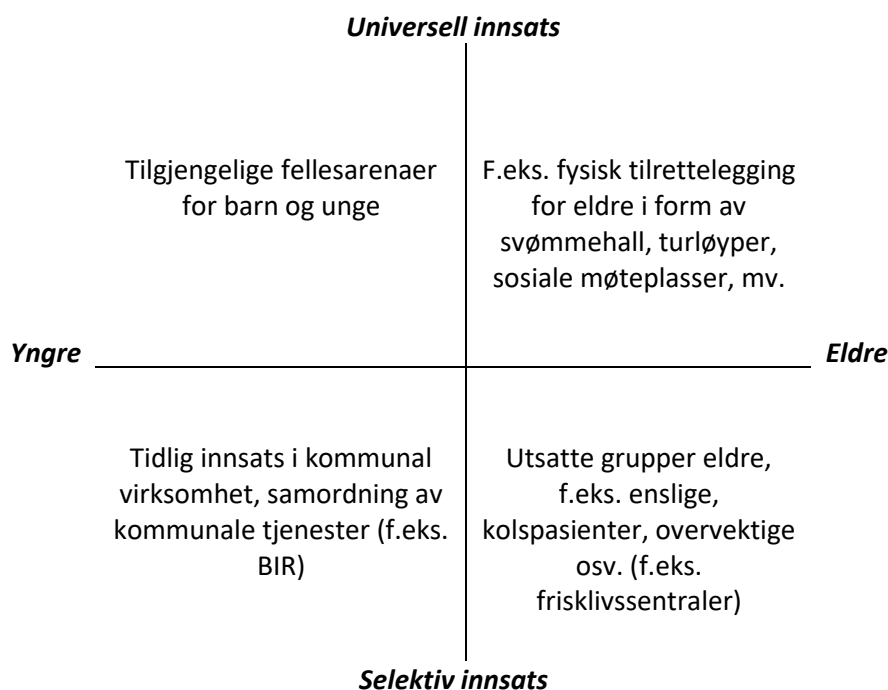
Vi ser at de ulike kildene vektlegger ulike perspektiver på folkehelsearbeidet. Med bakgrunn i disse kan vi trekke et skille mellom to dimensjoner.

Den ene dimensjonen skiller mellom de universelle satsingene og de mer selektive (enkeltindivid eller risikogrupper). Med universelle satsinger menes da tilrettelegging av for aktiviteter, sosiale arenaer osv. som vil være tilgjengelig for alle. Men en slik tilrettelegging fører ikke automatisk til økt aktivitet eller sosiale deltakelse, bedre miljø osv. Det neste spørsmålet blir da hvilke kvaliteter eller egenskaper ved arenaene som er viktig. F.eks. et idrettslag kan være universelt i den forstand at alle kan delta, men hvis antall aktiviteter er begrenset, vil det i praksis begrense deltakelsen. Et annet eksempel er skolemiljøet. Her er skolen en universell arena, men kvaliteten på skolemiljøet er ikke gitt og må utformes særskilt.

Med selektiv satsing menes at innsatsen rettes inn mot utsatte grupper eller utsatte enkeltpersoner. Hvis f.eks. 15-20 prosent av ungdommene faller utenfor sosiale aktiviteter i kommunen, vil en selektiv innsats være rettet spesielt mot denne gruppen. Tidlig innsats på individnivå vil falle inn under en selektiv strategisk satsing. Dette handler det om å fange opp barn og unge så tidlig som mulig i et uheldig livsløp. Satsing på å fange opp utsatte barn og unge vil i stor grad involvere de kommunale tjenestene, både barnehage, skole og hjelpetjenestene. Ikke minst vil en slik satsing stille krav til at disse tjenestene er samordnet.

Den andre dimensjonen skiller mellom ulike aldersgrupper. Mye av folkehelsearbeidet og spesielt tidlig innsats, er rettet inn mot yngre aldersgrupper. Begrunnelsen for dette er at god helse og gode sosiale betingelser i tidlig alder vil være avgjørende for barns utvikling. Samtidig vil en trygg barndom være en viktig beskyttelsesfaktor som motvirker risikofaktorer som barn og unge utsettes for senere i livet. Samtidig er folkehelse vel så relevant for de eldre, både rent sosialt, fysisk og ernæringsmessig. Men for de eldre aldersgruppene vil folkehelsearbeidet gjerne innrettes på andre måter enn for de yngre aldersgruppene.

I modellen nedenfor har vi illustrert hvordan vi fra de to dimensjonene kan utlede fire strategiske innsatsområder. Innenfor disse igjen vil vi kunne rette innsatsen mot ulike arenaer eller tjenester som f.eks. vennemiljøet, nærmiljøet, barnehage, skole eller tjenesteapparatet.

Figur 6.2 Aktuelle folkehelsestrategier

En selektiv innsats overfor de yngre barna ha som overordnet mål å hjelpe de mest sårbare til å mestre overgangen til voksenlivet (strategien nederst til venstre). Her er det barn som er utsatt eller står i fare for å bli utsatt, som er målgruppen. Rapporten Barnevennlige kommune legger spesielt vekt på denne strategien. Resultatene fra ungdatabundersøkelsen som viser at en liten gruppe ungdom har mindre gode livsvilkår enn majoriteten, understøtter også en selektiv strategi overfor både barn og unge. Som pekt på over, ser det imidlertid ut til at denne gruppen er mindre i Rollag enn i fylket for øvrig. Unntaket er imidlertid ungdommenes alkoholbruk som er langt hyppigere enn hos andre ungdom i fylket.

Mer universelle tiltak mot barn og unge handler i større grad om å tilrettelegge for å motvirke folkesykdommer som oppstår som resultat av folkes helseatferd (dårlig kosthold og lite fysisk aktivitet). Ungdataundersøkelsen viser her at ungdom i Rollag er mer aktive enn ungdom i fylket for øvrig, men de er ikke mer aktive i organiserte virksomheter. Gitt at målet er mer organisert aktivitet, vil en slik universell strategi være hensiktsmessig. Tilsvarende anbefalinger finner vi også i rapporten Barnevennlige kommuner, men da rettet mot særskilte grupper som f.eks. funksjonshemmede. Anbefalingene fra Tankefangsten går også i retning av å satse på universelle tiltak rettet mot barn og unge, spesielt organiserte aktiviteter.

Selektive tiltak rettet mot eldre vil f.eks. ha som formål å øke livskvaliteten og redusere helseplager i alderdommen. Det er kun rapporten fra Tankefangsten som omhandler eldre målgrupper, men forslagene inneholder i liten grad selektive tiltak. Anbefalingene om bedre tilgjengelighet vil imidlertid være spesielt aktuelle for gruppen med ulike funksjonshemminger.

De universelle tiltakene rettet mot eldre handler også om å forebygge for at eldre skal ha et friskt liv så lange som mulig. Dette er ikke minst viktig med tanke på at andelen eldre vil øke betydelig i årene fremover. Som nevnt er det kun rapporten fra Tankefangsten som trekker frem eldre aldersgrupper. Anbefalingene peker også i retning av tilrettelegging for universelle satsinger. Dette innbefatter både fysisk tilrettelegging og tilrettelegging for sosiale møteplasser.